

Trond Vorhaug

Hva har norske kirker og organisasjoner brukt som avgjørende argumenter for å fastholde eller endre sitt tidligere standpunkt i spørsmålet om kvinners og menns tjeneste, og hvordan kan disse argumentene vurderes teologisk?

AVH501 – Masteravhandling (30 studiepoeng)

Master i Kristendomskunnskap

Våren 2010

Veileder: Professor Harald Hegstad

Det Teologiske Menighetsfakultet

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning.....	4
1.1 Bakgrunn	4
1.2 Avgrensning og metode	6
1.3 Problemstilling	7
1.4 Materiale.....	7
1.5 Takk.....	9
2. Primærmateriale	10
2.1 Innledning.....	10
2.2 Normisjon.....	10
2.3 Norsk Luthersk Misjonssamband.....	12
2.4 Filadelfia Oslo	13
2.5 Den Evangelisk Lutherske Frikirke.....	15
2.6 Indremisjonsforbundet	17
3. Analyse.....	19
3.0 Innledning.....	19
3.1 Bibelsyn/Bibelbruk.....	19
3.1.1 Organisasjonenes/Kirkenes eget bibelsyn.....	19
3.1.2 Bekjennelsesspørsmål eller ordningsspørsmål?	21
3.1.3 Sammenfatning.....	23
3.2 Embetssyn	24
3.2.1 Funksjonalt og personalt orientert embetssyn.....	24
3.2.2 Embetssyn hos utvalget.....	26
3.2.3 Sammenfatning.....	30
3.3 Kjønnsteologi	31
3.3.1 Underordning og hodefunksjon.....	31
3.3.2 Taleforbud og Læreforbud	37
3.3.3 Skapelse/Syndefall	44
3.3.4 Sømmelighet.....	46
3.3.5 Sammenfatning.....	47
3.4 Sammenfatning.....	47

4. Drøfting	49
4.0 Innledning.....	49
4.1 Underordning	50
4.1.1 Ordningsteologi	51
4.1.2 Underordning og likestilling	52
4.1.3 Sammenfatning.....	54
4.2 Ekklesiologi og nådegaver	54
4.3 ”Kvinner og menns tjeneste” - Kjønnspolaritet.....	60
4.3.1 Antropologiske forskjeller mellom kvinne og mann.....	60
4.3.2 Likeverd eller likestilling – Gal 3, 28	63
4.3.3 Tjenester forbeholdt kvinner?	66
4.3.4 Sammenfatning.....	68
4.4 Sammenfatning.....	68
5. Konklusjon	70
5.1 Oppsummering	70
5.2 Saksspørsmålet	72
5.3 Konsekvenser	73
Litteraturliste	75

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Det er i dag cirka 30 år siden debatten om kvinnelige prester sist sto på den offentlige agenda i Norge for fullt. Den gangen sto frontene skarpt imot hverandre, og argumentene haglet relativt kvasst om hvorvidt det var riktig eller ikke riktig å åpne for at kvinner skulle kunne ordineres til prestedtjeneste på lik linje med menn. Kampen for likestilling mellom kvinner og menn generelt i samfunnet gikk parallelt og preget land og folk i betydelig grad. For mange var spørsmålet om likestilling mellom kjønn generelt og kampen for kvinnelige prester spesielt, to sider av samme sak.

For folk flest oppleves problemstillingene som denne debatten dreide seg rundt, antagelig som irrelevante i dag, de tilhører et tilbakelagt stadium. Likestilling i arbeidslivet er en selvfølge, og der hvor vi fortsatt ikke har oppfylt denne, er det tilnærmet full enighet om at det bør etterstrebes. På samme måte er kvinnelige prester blitt almennt akseptert og er i dag en like naturlig del av samfunnet vårt som kvinnelige politimenn, eller for den saks skyld mannlige frisører.

Likevel er situasjonen i dagens norske kristne organisasjons- og kirkeliv den at det fremdeles er svært ulike oppfatninger om hvorvidt det er rett å ordinere kvinner til prestedtjeneste. Argumentene er mange og sprikende, og vi ser svært ulike vektlegginger av tilsynelatende like argumenter og tilsvarende av identiske bibeltekster. Likeledes ser vi et svært uoversiktlig bilde av definisjoner av hva spørsmålet (/spørsmålene) egentlig dreier seg om. Begreper som ordinasjon, hyrdefunksjon, kirkelig embete, kjønnspolaritet o.a. defineres og vektlegges på ulike måter, slik at det synes svært kaotisk og nærmest umulig for den som prøver å sette seg inn i disse problemstillingene, å få noen slags form for oversikt over dem. Og kaster man så et blikk på dagens organisatoriske virkelighet, blir ikke bildet klarere. Norske kirker og kristne organisasjoner i dag representerer en rekke ulike standpunkter. Noen har åpnet for kvinner i alle stillinger og funksjoner, andre opererer med et såkalt delt syn, der organisasjonens medlemmer, ansatte og tillitsvalgte står fritt til å mene og praktisere ulikt om dette, noen er inne i prøveordninger med nye løsninger, mens ytterligere andre har definert hvilke stillinger/funksjoner som kan innehas av kvinner, til forskjell fra de som er forbeholdt menn.

Dette svarer godt til den internasjonale situasjonen på dette området, som i samme grad er preget av både mange og svært ulike ståsteder. Dette gjenspeiler seg ulikt, ut fra både geografiske, kulturelle og tradisjonsmessige grenser.

Jeg lar meg vekselvis frustrere og fascinere av hvordan et slikt spørsmål kan få slike dimensjoner som det har fått i dette tilfellet. Et tilsynelatende enkelt spørsmål om kvinners tjeneste og plassering splitter kirker og organisasjoner og skaper fløyer innad i organisasjonene og kirkene. Kan det virkelig være grunnlag for å la et slikt spørsmål anta slike dimensjoner?

Jeg forstår at det vil være arrogant av meg som masterstudent å tilnærme meg disse spørsmålene med en klar oppfatning av at den ene eller andre, (eller for den saks skyld, tredje eller fjerde etc) parten i debatten sitter på den åpenbare sannheten. Jeg innser at når debatten har nådd de høyder den har, og fått de konsekvensene den har fått, så må dette antagelig ha sin bakgrunn i at det er fullt mulig å konkludere ulikt i spørsmålet om kvinners tjeneste. Som barn av min tid, og født etter at den offentlige debatten stort sett hadde rast fra seg om disse spørsmålene, ser jeg at jeg må innta en så ydmyk holdning som mulig, og forsøke i min tilnærming ikke å la meg prege for mye av den tilsynelatende allmenne oppfatningen som sier at svarene på disse spørsmålene er åpenbare i lys av samfunnets sterke likestillingsfokus.

Jeg ønsker gjennom denne oppgaven å forsøke å kaste lys over hvorfor debatten er blitt så omfattende. Hvilke argumenter har vært de avgjørende for ulike grupper? Jeg ønsker også å våge å stille noen spørsmål rundt hvilken form for argumentasjon som med rette kan hevde å være gyldig når man nærmer seg disse problemstillingene. Er det Bibelens lære som skal få være det avgjørende i disse spørsmålene? Gir Bibelen entydige svar på hvorvidt kvinner kan inneha presterollen? Hva betyr det å være prest i dag kontra i Bibelens samtid? Hvordan kan en kirke/organisasjon være troverdig i sin egen samtid? Dette er noen av spørsmålene jeg vil prøve å belyse.

1.2 Avgrensning og metode

Det vil naturligvis føre for vidt i en mastergradsavhandling av dette omfang å skulle belyse spørsmålet om kvinners tjeneste generelt i sin fulle kompleksitet. Til det er bildet for stort og mangefasettert. Jeg ønsker likevel å kunne drøfte spørsmålet inngående, og har derfor valgt å avgrense materialtilfanget ved å forholde meg til den nyere behandlingen av spørsmålet innad i norske kirker og kristne organisasjoner. Jeg vil ta utgangspunkt i fem kirker og organisasjoner som på hver sin måte har fått være med å prege det norske kirkelandskapet over lengre tid. Jeg vil skaffe til veie dokumenter som gjenspeiler den debatten som har pågått hos hver av disse. I kapittel 2 vil jeg så forsøke å redegjøre for hvilke hovedargumenter hver av disse kirkene og organisasjonene anfører som avgjørende i forhold til deres beslutning om henholdsvis å fastholde sitt tidligere syn eller å åpne for kvinner i alle funksjoner og stillinger, eller om de alternativt har definert en form for mellomløsning. I kapittel 3 vil jeg se nærmere på argumentasjonen de fem organisasjonene og kirkene fremholder, og analysere denne nærmere. I kapittel 4 vil jeg forsøke å drøfte argumentasjonen hos den enkelte kirke/organisasjon bredere, og forsøke å kunne si noe om holdbarheten i denne. I kapittel 5 vil jeg så til sist trekke noen oppsummerende linjer rundt denne tematikken, og samtidig forsøke å se framover og komme med noen små betraktninger rundt hvilken betydning dette spørsmålet eventuelt bør ha i vårt kirke- og organisasjonsbilde i årene som kommer.

Jeg har valgt ut Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Normisjon, Norsk Luthersk Misjons-samband, Indremisjonsforbundet og Filadelfia Oslo som utvalg for drøftingen. Man kunne med enkelhet sett for seg en interessant drøfting med både Misjonsforbundet, Det Norske Misjonsselskap, Metodistkirken, Den Norske Kirke, Frelsesarméen, Det Norske Baptist-samfunn m.fl. Det viktige for meg ved utvelgelsen har for det første vært at utvalget skal representere en bredde i argumenter og standpunkter i forhold til den aktuelle problemstillingen. Dernest har tilgangen til dokumenter om emnet vært avgjørende. Dermed ble jeg stående igjen med disse fem som et godt, representativt utvalg.

Ved første øyekast kan det synes merkelig å sette opp lokalmenigheten Filadelfia Oslo ved siden av fire landsomfattende, lutherske organisasjoner og kirker. Filadelfia Oslo er en frittstående pinsemenighet, og dokumenter fra denne menigheten har ingen formell lære-myndighet for andre pinsemenigheter i Norge. Likevel mener jeg denne menigheten er av viktig betydning da pinsebevegelsen i Norge (eller i verden for øvrig) ikke har noen

overbygning som tar læremessige avgjørelser på vegne av hele pinsebevegelsen. Siden pinsebevegelsen har hatt en relativt toneangivende plass i det norske kirkebildet de senere år, regner jeg det som naturlig å ta de med. Derfor er Filadelfia Oslo en naturlig del av utvalget for denne drøftingen, i kraft av sin uformelle, men dog sentrale posisjon som en slags spydspiss for den norske pinsebevegelsen.

1.3 Problemstilling

På bakgrunn av de foregående punktene har jeg kommet fram til følgende problemstilling:

Hva har norske kirker og organisasjoner brukt som avgjørende argumenter for å fastholde eller endre sitt tidligere standpunkt i spørsmålet om kvinners og menns tjeneste, og hvordan kan disse argumentene vurderes teologisk?

Ved å belyse dette spørsmålet håper jeg å kunne bidra både til å gi et bilde av den faktiske situasjonen vi befinner oss i på området, samt utfordre til refleksjon rundt disse spørsmålene. Denne avhandlingen finner sin plass innen det systematisk-teologiske fagfelt. Det er klart at jeg, ved å forsøke å besvare spørsmålene i problemstillingen, vil berøre svært mange ulike sider ved disse komplekse spørsmålene, og dermed også mange temaer hjemmehørende i den systematiske teologi. Jeg vil i ulik grad kunne gå grundig inn i hvert enkelt underpunkt. Tema som underordning i ekteskap og menighet, sømmelighetsspørsmålet i Bibelens samtid kontra vår samtid, hva som er tids- eller situasjonsbegrensede formaninger kontra hva som er allmenngyldige formaninger uavhengig av tid og situasjon, begrunnelser ut fra skapelse kontra ut fra syndefall er alle blant temaene som vil bli berørt.

1.4 Materiale

Mitt primærmateriale vil være de dokumentene jeg har innhentet fra de fem organisasjonene og kirkene som er gjenstand for drøftingen. Disse dokumentene er av noe ulik karakter:

For Den Evangelisk Lutherske Frikirkes (heretter: Frikirken) vedkommende er det et dokument utarbeidet av et utvalg etter mandat fra Frikirkens synode 2002 om å utrede spørsmålet om ordinasjon av kvinner i Frikirken, samt referat fra vedtaket som ble gjort under synoden 2005.

For Normisjon er gjeldende dokumenter for det første et dokument utarbeidet av et utvalg etter mandat fra henholdsvis Det Norske Lutherske Indremisjonsselskaps (heretter: Indremisjonsselskapet) hovedstyre og Santalmisjonens landsstyre (i forbindelse med fusjonen av de to organisasjonene i 2001) om å utrede Normisjons kirkelige selvforståelse, - med særlig vekt på kvinners tjeneste i organisasjonen. I tillegg utgjør dokumentene fra Normisjon daværende generalsekretær Anfin Skaaheims saksfremstilling til behandlingen av spørsmålet i Normisjons landsstyre, sak LS 506/02, samt referat fra behandlingen av spørsmålet i Normisjons landsstyre, sak LS 506/02.

For Norsk Luthersk Misjonssamband (heretter: NLM eller Misjonssambandet) er det en utredning for NLMs hovedstyre, utarbeidet av daværende generalsekretær Egil Grandhagen, godkjent av hovedstyret i møte 15.02.1991.

For Filadelfia Oslo (heretter: Filadelfia) er det et læredokument fra eldsterådet i Filadelfia Oslo, fra mars 2007.

For Indremisjonsforbundet (heretter: ImF) er det boka "Fri til Tjeneste" fra 1982, av Lars Johan Danielsen, Johannes Kleppa, Mikael Landro og Finn Jarle Sæle, samt et avsnitt om "tenestedeling" av Karl Johan Hallaråker, hentet fra heftet "Leiarskap og tilsyn" fra 2008.

Tross sin grad av formelle ulikheter i forhold til hvilken rolle de har spilt for sine kirkers/organisasjoners beslutninger i forbindelse med spørsmålet om kvinners tjeneste, gir disse dokumentene et godt bilde av bredden i debatten i Norge de siste årene.

Jeg vil også i noen grad hente inn annen litteratur på området, som sekundærlitteratur til avhandlingen, og forsøke å bruke denne til å belyse problemstillingen. Dette vil begrense seg til litteraturhenvisninger som direkte belyser sider ved debatten som jeg ønsker å gå noe dypere inn i.

1.5 Takk

Jeg vil rette en hjertelig takk til Frikirken, Normisjon, Misjonssambandet, Filadelfia Oslo og Indremisjonsforbundet, som har vært behjelpelige med å skaffe til veie dokumenter til bruk i arbeidet med denne avhandlingen.

En stor, hjertelig takk til min veileder, professor Harald Hegstad, for tålmodighet, gode råd og innspill og for oppmuntring i arbeidet med avhandlingen. Det har vært til uvurderlig hjelp.

En spesielt stor takk til min fantastiske kone, Gunborg Elizabeth Hunnes Vorhaug, for mange gode samtaler om emnet og for gode, reflekterte synspunkter. Takk særlig for at du har hjulpet meg å forstå at verken studiene eller annet arbeid er viktigere enn at barn og familie utvilsomt skal prioriteres foran alt dette. I dette ligger også en stor takk til mine tre nydelige barn.

Til slutt den aller største takk til Gud Fader, Jesus Kristus og Den Hellige Ånd, som har frelst meg og lært meg å kjenne Sannheten. La Ditt Navn alltid æres i mitt liv!

2. Primærmateriale

2.1 Innledning

Jeg vil i det følgende gi en kortfattet sammenfatning av innholdet i de dokumentene som danner primærmaterialet for denne avhandlingen, og av hvilken funksjon disse dokumentene har hatt i kirkens/organisasjonens prosess rundt spørsmålene om kvinners og menns tjeneste. Dokumentene varierer relativt mye i omfang, hvilket gjør at jeg i ulik grad kan gjengi alle nyansene i hvert enkelt dokument.

2.2 Normisjon¹

Indremisjonsselskapet og Santalmisjonen hadde begge en restriktiv linje i forbindelse med ansettelse av og samarbeid med kvinner som var ordinert til prestedtjeneste. I forbindelse med fusjonen mellom disse to organisasjonene i 2001 ble det satt ned et utvalg bestående av både kvinner og menn fra hver av organisasjonene. Utvalget skulle utrede den nye organisasjonens kirkelige selvforståelse, med særlig vekt på kvinners tjeneste i organisasjonen. Utredningen skulle danne grunnlag for en omfattende høring i organisasjonen. Høringen skulle i sin tur være utgangspunkt for behandlingen av disse spørsmålene i den nye organisasjonens landsstyre. Dette utredningsdokumentet, samt generalsekretærens saksframstilling til landsstyret og referatet fra landsstyrets behandling av denne saken, er dokumentene jeg har benyttet til denne oppgaven.

I utredningsdokumentet uttrykkes det tidlig en klar markering av Bibelen som øverste autoritet for organisasjonen i lærespørsmål. Samtidig avklares det at en må være seg bevisst at enkelte skriftsteder må nytolkes inn i en ny sammenheng. I tillegg skal også Den norske kirkes bekjennelsesskrifter være viktige som basis for Normisjons lære. Disse har imidlertid ikke en selvstendig, kun en avledet autoritet.

¹ Nils Terje Andersen m.fl. *Normisjons kirkelige selvforståelse - med særlig vekt på klargjøring av kvinners tjeneste i organisasjonen m/vedlegg* (Oslo: Normisjon, 2001), 31-50, Anfin Skaaheim, *Kvinnens tjeneste i Normisjon, notat til Landsstyremøte 11.-12.oktober 2002* (Oslo: Normisjon, 2002) og Normisjons landsstyre. *Referat fra landsstyrets sak LS 506/02* (Oslo: Normisjon, 2002)

Organisasjonens embetsforståelse tas også opp i utredningsdokumentet. Det presenteres ulike forståelser av hvordan det kirkelige embetet skal forstås. Flertallet i utvalget står for et hovedsakelig funksjonalt orientert embetssyn, der man vektlegger pragmatismen i ordningene. Disse fokuserer på at poenget med kirkens ordninger er at menigheten bruker nådemidlene aktivt. Mindretallet i utvalget står for et mer personalt orientert embetssyn, der ordinasjonen av nøye utpekte menn er sentral, slik tradisjonen går helt tilbake til Jesu egen utvelgelse av de tolv apostlene. Tjenesten med Ordet og sakramentene knyttes hos disse svært nøye sammen med den rette ordinasjonen.

I behandlingen av bibeltekstene som utvalget mener er de sentrale i spørsmålet knyttet til kvinners og menns tjeneste understrekes det at Bibelens skapelsesteologi er kjønnspolær. Samtidig påpekes at konflikter i forholdet mellom kjønnene først inntreffer etter syndefallet. Videre vektlegges den nye posisjonen og statusen som både Jesus, Paulus og flere bibelske forfattere gir kvinnen. Hun løftes betydelig høyere enn hun normalt var ansett i Det nye testamentets samtid. Kvinnene fikk være de første oppstandelsesvitnene, samtidig som Jesus kun velger menn til apostler. I de enkelte tekstene vises det til eksegetiske utfordringer knyttet både til oversettelser av enkeltord og flere tolkningsmuligheter i forbindelse med hvilke deler som synes å være situasjons- eller tidsbestemte formaninger og hvilke som har karakter av å være ment som allmenngyldige til alle tider.

Utvalget konkluderer ganske ulikt når det gjelder hvilke konsekvenser utredningen bør få for organisasjonen, selv om et lite flertall fraråder ansettelse av kvinnelige prester. Høringen som fulgte i etterkant av utvalgets utredning bekrefter den sammensatte situasjonen og de mange ulike standpunktene innad i Normisjon.

Landsstyrets vedtak i møte 11. – 12. oktober 2002, sak LS 506/02, følger opp dette, der landsstyret konkluderer med at begge syn i saken skal kunne leve side ved side i organisasjonen. Det vedtar også at kvinner skal kunne tilsettes i alle stillinger og inneha alle slags verv i organisasjonen, men at de som opplever dette vanskelig, skal ivaretas slik at for eksempel ingen skal tvinges til samarbeid på tvers av sin teologiske overbevisning.

2.3 Norsk Luthersk Misjonssamband²

I Misjonssambandet har den tradisjonelle holdningen til spørsmålene om kvinners og menns tjeneste vært en svært restriktiv linje. De har relativt nylig, ved generalforsamlingen i 1997, åpnet for at kvinner skal ha stemmerett.

I etterkant av en stor debatt i media og til dels innad i organisasjonen om temaet ba hovedstyret i møte 22. – 23. juni 1990 daværende generalsekretær Egil Grandhagen om å utrede hvilke konsekvenser Bibelens syn på menns og kvinners tjeneste får for NLMs virksomhet. Denne utredningen ble godkjent i hovedstyrets møte 15. februar 1991. Det er dette dokumentet som vil uttrykke NLM's standpunkter i denne avhandlingen.

Dokumentet innrømmer en viss grad av eksegetiske vanskeligheter knyttet til temaet, men hevder at det bibelske materialet likevel er tilstrekkelig klart til å trekke konklusjoner. Formuleringene "Som i alle de helliges menigheter" (1. Kor 14, 33) og "Et Herrens bud" (1. Kor 14, 37) tillegges stor vekt som klare uttrykk for at Paulus gir klare formaninger om at kvinnen ikke skal tale i forsamlingen. Videre defineres dette taleforbudet i lys av særlig 1. Tim 2 til å bety at kvinner ikke skal inneha en eldstefunksjon, i betydningen å være ansvarlig for læren. NLM tillater dermed at kvinner blant annet kan være forkynnere.

Bibelens underordningsprinsipp brukes også som begrunnelse for en tjenstedeling mellom kvinner og menn. Det hevdes at Paulus, ved å henvise til skapelsesberetningen om at "Adam ble skapt først og så Eva" (1. Tim 2, 13), begrunner underordningsprinsippet i sin tur ut fra skapelsen. Samtidig klargjøres det at underordningen ikke er ment å stille mannen over kvinnen i makt og innflytelse. Han pålegges derimot en selvhengiven kjærlighet til sin hustru (Ef. 5, 25ff). Dersom Bibelens lære blir fulgt, vil dermed både kvinnen og mannen fylle sin naturlige plass i hjem og forsamling, til begges beste.

Bibelens autoritet i lærespørsmål uttrykkes tydelig. Også at Bibelen ikke motsier seg selv i lærespørsmål, men utgjør en læremessig enhet, hevdes som et ufravikelig prinsipp. Bryter man med dette prinsippet, har man akseptert liberalteologiske argumenter, hvilket ikke er forenlig med verken organisasjonens lovverk eller intensjon.

² Egil Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling, en utredning for NLMs hovedstyre* (Oslo: NLM, 1991) 2-14

Det tas til motmæle mot de som hevder at spørsmålet om kvinners tjeneste er mindre viktig i kraft av kun å være et ”ordningsspørsmål”. Det uttrykkes at med bakgrunn i den sterke vekten Paulus legger i sin argumentasjon i disse spørsmålene, må dette defineres som et lærespørsmål.

Med utgangspunkt i organisasjonens lavkirkelige embetssyn uttrykkes det at det ikke er grunnlag for et kirkelig presteembete ut fra Det nye testamente. Likevel må man reservere seg fra samarbeid med kvinner som har latt seg ordinere til prestedtjeneste. Dette forklares ved at disse har inntatt en tjeneste som kirken selv definerer som en hyrde- eller eldstetjeneste. Og dermed avlegger disse ved sin ordinasjon et vitnesbyrd som er i strid med Guds ord.

Videre listes det i utredningsdokumentet opp hvilke stillinger og funksjoner i organisasjonen som må forbeholdes menn, med bakgrunn i den foreliggende drøftingen.

2.4 Filadelfia Oslo³

I forbindelse med forberedelser til valg av eldste til Filadelfia Oslo, ble det gjennomført mange samtaler i menighetens eldsteråd om hvorvidt kvinner kunne være valgbare til denne tjenesten. Eldsterådet utarbeidet et læredokument om emnet, ført i pennen av Egil Svartdal og Terje Hegertun. Dette ble presentert for menigheten i mars 2007. Eldsterådet har øverste læreautoritet i menigheten, men la likevel dokumentet frem for menigheten til høring. Høringen førte imidlertid ikke til endringer i dokumentet. Dette læredokumentet legges til grunn som redegjørende i denne oppgaven for Filadelfias syn på spørsmålet om kvinners og menns tjeneste.

I dokumentet fastslås det at Bibelens autoritet er det tyngstveiende i denne som i alle saker. Likevel må Bibelens samlede lære få komme til orde og tolke enkelttekster som i utgangspunktet kan synes begrensende i forhold til kvinners tjeneste. Det konkluderes tydelig med at det i 1. Kor 14 kun er tale om orden i menighetens samlinger, slik at denne teksten ikke sier noe som gir grunn til å begrense kvinners tjeneste. I 1. Tim 2 derimot, sies det at kvinnen ikke skal undervise mannen. Dette kommer man til rette med, ved å forklare dette forbudet ut fra

³ Egil Svartdahl og Terje Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste, læredokument til høring i Filadelfia, Oslo. Fra eldsterådet* (Oslo: Filadelfia, 2007) 1-13

særskilte omstendigheter i efesermenigheten, der brevets adressat, Timoteus, er eldste. Forbudet er der for å forhindre vrang lære, som enkelte av menighetens kvinner sto bak. Altså kan heller ikke denne teksten danne grunnlag for å forbeholde enkelte tjenester for menn.

Videre redegjøres det for at det i Bibelen (bl.a. 1. Tim 2,15) argumenteres ut fra hva som *sømmer seg*. De første menighetene kan med dette grunnlaget ha beholdt en mer mannsdominert struktur for ikke å vekke anstøt. Dette vil dermed ikke foreskrive den *rette* struktur, men kun beskrive datidens mest *tjenlige* struktur. Det utledes ut fra dette at det i vårt samfunn i vår tid tvert imot vil sømme seg å la kvinner ha adgang til alle de samme tjenestene som menn. Dette kan riktignok fortone seg annerledes i andre samfunn, slik at en kan måtte forholde seg annerledes til disse strukturene i f.eks. deler av menighetens ytremisjonsarbeid.

Det vises i dokumentet til hvordan det i den nyere kirkehistorie ofte har vist seg at kvinner får en svært framskutt og viktig posisjon i vekkelsetider, men når vekkellesbevegelsen skal organiseres i form av kirkesamfunn, organiseres det ofte tradisjonelt, og kvinnens posisjon skyves i bakgrunnen. På lik linje hevdes det at i de områdene i verden der kirken går mest fram, der har kvinnene en mye mer sentral posisjon enn det som har vært vanlig i den vestlige kirke. Det nevnes også at flere av de største kirkene i verden, f.eks. Full Gospel Sentral Church i Sør-Korea og husmenighetsbevegelsen i Kina har kvinnelige pastorer.

Man mener at man i disse spørsmålene må trekke paralleller til pinsebevegelsens opprinnelse og det karismatiske fokuset som bevegelsen bygger på. Den Hellige Ånds frie gjerning skal ikke hindres av menneskelige strukturer. Enhver menneskelig posisjon skal være avledet av det som Ånden i sin egen suverenitet tildeler i kraft av sine gaver. Dermed er det ikke rett å legge hindringer i veien for en kvinne som har utrustning til å være pastor eller eldste.

Filadelfias praksis i forkant av dette læredokumentet var at kvinner kunne være pastorer, men dette hadde bakgrunn i at eldsterådet, som kun besto av menn, var ansvarlig for og førte tilsyn med, forkynnelsen som pastorene utøvde. I læredokumentet går man inn for at også eldstetjenesten nå bør åpnes opp for kvinner.

2.5 Den Evangelisk Lutherske Frikirke⁴

På Frikirkens Synodemøte i 2002 ble det vedtatt å sette ned et utvalg som skulle utrede spørsmålet om ordinasjon av kvinner. Med dette som grunnlag skulle man fatte et første- og annengangs vedtak om denne saken på henholdsvis ekstraordinært synodemøte i 2004 og ordinært synodemøte i 2005. Dette dokumentet, sett sammen med vedtaksreferatet fra synoden 2005 representerer Frikirkens syn i denne avhandlingen. (Vedtaksreferatet fra 2005 refererer og bygger på vedtak fra ekstraordinært synodemøte i 2004.)

Utvalget avgrensner seg i innledningen fra at utredningsdokumentet skal representere Frikirkens syn. Dokumentets formål er å danne grunnlag for en konstruktiv debatt i kirkesamfunnet. Dokumentet presenterer sånn sett flere i utgangspunktet likeverdige måter å tenke på rundt temaet om kvinners tjeneste i Frikirken. Kirkesamfunnets offisielle syn vil først bli avklart i de to synodevedtakene.

Dokumentet klargjør tidlig at hele utvalget deler den oppfatning at Bibelen og den evangelisk lutherske bekjennelse må legges til grunn for konklusjoner angående en evt. ordinasjon av kvinner. På samme tid sies det i denne sammenheng at man kan konkludere ulikt selv med samme bibelsyn.

I dokumentet listes innledningsvis opp en del argumenter både for og mot ordinasjon av kvinner. Argumentene får hver for seg stå uimotsagt, som representanter for ulike syn innad i Frikirken.

Utvalget mener at embetssynet er vesentlig i denne debatten. Frikirkens mest fremtredende embetssyn har verken vært rendyrket personalt eller funksjonalt, snarere en kombinasjon av disse to. Dette, som man kan kalle et personalt-funksjonalt embetssyn, gir det mest riktige bildet av Frikirkens embetspraksis, der embetsbæreren samtidig er mottager og formidler av det kirkelige oppdrag. Oppdraget har han/hun sammen med resten av menigheten, og slik blir samspillet mellom menighet og embetsbærer svært sentralt.

⁴ Aud Angell m.fl. *En utredning til Synoden 2002-2005 om Ordinasjon av kvinner til tjeneste i Den Evangelisk Lutherske Frikirke* (Oslo: Frikirken, 2003) 3-31 og Frikirkensynoden. *Referat av vedtaket fra Frikirkens synode 2005* (Oslo: Frikirken, 2005)

Forholdet mellom nådegaver og embete blir et sentralt punkt for Frikirken, og man konkluderer med at embetet ikke forutsetter en spesiell nådegaveutrustning. Embetsbæreren synes å ha et spesielt leder- og hyrdeansvar, men han/hun kan inneha ulike nådegaver. Man mener også å finne i NT at ordinasjonen har stått sentralt i alle de nytestamentlige menigheter, og at spørsmålet sånn sett like mye handler om hva ordinasjonen innebærer, hva man ordineres til, og deretter hvorvidt kvinner kan ordineres på lik linje med menn.

Et annet hovedpunkt i dokumentet er sømmelighetsaspektet. Vil tale-/læreforbudets bibelske begrunnelse med hensyn til sømmelighet kunne anses som situasjonsbetinget, slik at vi i dag kan si at det er sømmelig å la kvinner ha samme adgang til alle tjenester som menn? Eller viser sømmelighet til Guds ordning uavhengig av skiftende samfunnsstrukturer?

Man drøfter videre om Paulus' henvisning til skapelsen i sin begrunnelse for tale- eller læreforbudet for kvinner i 1. Kor 14 og 1. Tim 2, er avgjørende for vår praksis i dag. Eller er hensynet til hva som tjener evangeliet best en annen paulinsk tanke som bør tillegges større vekt i klargjøringen av Frikirkens lære?

På samme måte tas det opp hva det vil si at mannen er kvinnens hode. Er kvinnen fortsatt underordnet mannen? Og vil en eventuell underordning i familien nødvendigvis være ensbetydende med at kvinnen også skal være underordnet i menigheten, med utgangspunkt i tanken om menigheten som Guds familie?

Vedtaksreferatet fra synoden i 2005 gjenspeiler inntrykket som utredningsdokumentet gir, nemlig at Frikirken ennå er svært delt i synet på ordinasjon av kvinner. Vedtaket sier riktignok at kvinner kan ordineres til tjeneste i Frikirken. Men fram til Synodemøtet i 2011 kan kun menn være hovedforstandere, ledere av eldsteråd og tilsynsmenn i presbyterier og synode. Videre sier vedtaket at Frikirken skal fortsette å jobbe med disse spørsmålene fram mot et oppsummerende vedtak på Synodemøtet i 2011.

2.6 Indremisjonsforbundet⁵

I 1981 satt styret i Det Vestlandske Indremisjonsforbund (det nåværende Indremisjonsforbundet) ned et utvalg som skulle vurdere spørsmålene knyttet til kvinners og menns tjeneste i organisasjonen i lys av Guds ord. Resultatet ble boka "Fri til teneste" som kom ut året etter. Boka er skrevet av fire arbeidere i ImF, utpekt av organisasjonens hovedstyre, og gir dermed et godt bilde av organisasjonens ståsted i disse spørsmålene. Likevel har ikke boka vært oppe til votering i noe styre eller generalforsamling, og representerer formelt sett bare forfatterens eget syn i saken. Jeg vil likevel la boka sammen med det kortfattede avsnittet "Kva med `tenestedeling`?" fra heftet "Leiarskap og tilsyn" av generalsekretær Karl Johan Hallaråker fra 2008, stå som representanter for ImF's ståsted i denne oppgaven.

Boka "Fri til teneste" gjør innledningsvis et poeng av kirkehistoriens betydning i spørsmålene om kvinners tjeneste i menigheten. De hevder at alle kirker og trossamfunn tradisjonelt sett har ment at kvinner ikke kan være prester.

Tidlig i boka sier man at en konsekvens av organisasjonens bibelsyn er at man ikke kan skille mellom frelsesspørsmål og ordningsspørsmål. Ordningene for familie og menighet som skildres i Bibelen er Guds gode ordninger, formidlet gjennom Hans ord, og det er ved å holde seg til disse at man kan forvente Guds velsignelse. På bakgrunn av dette blir "ordningsteologien" et sentralt punkt i avklaringen av ImF's ståsted i spørsmålene om kvinners og menns tjeneste. Ordningsteologien utmeisles videre med begrunnelse i både skapelse, syndefall og Kristi frelsesverk, og man hevder at den får betydning både i familien, arbeidslivet, samfunnet og menigheten. Når Bibelen sier at kvinnen skal underordne seg mannen, er dette et uttrykk for Guds varige vilje. Mannen får dermed det største, men dermed også tyngste ansvaret, og han må bære dette på rett måte. Han skal elske kona si med Kristi kjærlighet som glemmer seg selv. Dermed, hevdes det, vil en rett underordning aldri kunne virke på en diskriminerende måte.

Når disse ordningene dermed er uttrykk for Guds varige vilje, er spørsmålet besvart i boka: Kvinner kan ikke inneha alle de samme funksjoner som menn i menigheten, noen tjenester må

⁵ Lars Johan Danielsen m.fl. *Fri til teneste, om kvinna sin plass og funksjon i kyrkjelyden* (Oslo: Det Vestlandske Indremisjonsselskap, 1982) og Karl Johan Hallaråker, "Kva med `tenestedeling`" i *Leiarskap og tilsyn i Indremisjonsforbundet* (red. Karl Johan Hallaråker; ImF, 2008)

være forbeholdt skikkede menn. Dermed bruker forfatterne resten av boka på å avklare hva denne forskjellen består i, og hvor skillet i praksis skal gå i ImF's virksomhet. Her kommer bl.a. eksegetisk analyse av de viktigste tekstene (1. Kor 14; 1. Tim 2. m.fl.) om kvinners og menns tjeneste inn, som retningsgivende i forhold til hva slags tjenester kvinner kan inneha, selv om det ikke tas opp på nytt om kvinner kan inneha alle typer tjenester.

Organisasjonens lavkirkelige embetssyn klarlegges, og ut fra Bibelens tale om det almenne prestedømme avklares at alle kristne er prester, men alle skal likevel ikke som enkeltpersoner inneha alle funksjoner.

Avsnittet "Kva med `tenestedeling`?" fra heftet "Leiarskap og tilsyn" bekrefter bokas konklusjon om at noen tjenester, deriblant utøvende åndelig lederskap, er forbeholdt menn med utrustning til det. Begrunnelsen er her først og fremst 1. Mos 1,27 og Ef 5, 21ff. Her vises også til at dette nå også er forankret i ImF's lovverk fra 2005.

Både i "Fri til teneste" og "Kva med `tenestedeling`?" brukes likevel mye plass på å løfte fram kvinners tjeneste som svært viktig for organisasjonen. Et hovedpoeng begge steder er at en differensiert tjeneste ikke skal hindre tanken om likeverd mellom kjønnene. Fokuset må ikke ligge på hva kvinner kan gjøre og hva de ikke kan gjøre, for det kan hindre frimodighet og dermed skade både kvinnen og hele menigheten. Både mannen og kvinnen er kalt av Gud til å gå inn i tjeneste for ham. De er også begge utrustet med nådegaver som er av største viktighet for Guds menighet.

3. Analyse

3.0 Innledning

I dette kapitlet vil jeg forsøke å gå dypere inn i argumentasjonen som har vært benyttet av de ulike organisasjonene/kirkene på veien mot sine konklusjoner i spørsmålet om kvinners og menns tjeneste. Dette vil jeg forsøke å belyse ved å sette de ulike dokumentene opp ved siden av hverandre innen ulike argumentasjonsområder.

Jeg vil organisere dette under tre hovedpunkter, nemlig bibelsyn/bibelbruk, embetssyn og kjønnteologi, pkt 3 3. Disse punktene vil naturligvis til en viss grad overlape hverandre hele tiden, men for ordens skyld vil jeg så langt som råd forsøke å behandle disse hver for seg. Hovedvekten i kapitlet vil naturligvis ligge på punktet om kjønnteologi, da det er her selve argumentasjonen som leder til de ulike konklusjonene blir tatt opp mest direkte. Men samtidig bygger dette punktet på materiale fra punktene om bibelsyn/bibelbruk og embetssyn.

3.1 Bibelsyn/Bibelbruk

Hva man definerer Bibelen til å være, og hvilken autoritet man tillegger de enkelte bibeltekstene, er en avgjørende faktor i forhold til hvilken konklusjon man ender opp med i spørsmålet om kvinners og menns tjeneste. Jeg vil i følgende underpunkter fremstille hvordan organisasjonene/kirkene plasserer seg selv i forhold til bibelsyn og videre se litt nærmere på hvorvidt spørsmålet om kvinners og menns tjeneste defineres som et ordningsspørsmål eller et bekjennelsesspørsmål hos utvalget av organisasjoner/kirker.

3.1.1 Organisasjonenes/Kirkenes eget bibelsyn

Det er interessant å legge merke til hvor samstemte de ulike organisasjonene/kirkene synes å være når de redegjør for eget bibelsyn. I alle fem tilfellene blir det understreket svært tydelig at Bibelens autoritet er av avgjørende betydning for organisasjonens/kirkens lære og praksis på alle områder, innbefattet spørsmålet om menns og kvinners tjeneste. Sånn sett vil alle de

fem organisasjonene/kirkene som er utvalget for denne oppgaven, ha en selvforståelse der de plasserer seg på et teologisk konservativt ståsted med hensyn til bibelsyn. Samtidig synes det som om den noe ulike vektleggingen i forhold til *bibelbruken* som blir synlig i dokumentene, gir grunnlag for å anta at det ikke vil være en enighet mellom kirkene/ organisasjonene om hvorvidt de alle faktisk står på samme konservative bibelsynsplattform. Dette kommer kanskje tydeligst fram i NLM's sluttkommentarer:

Debatten om kvinners tjeneste både i Norge og innenfor den internasjonale evangelikale bevegelse viser at det er store forskjeller. Noen tar utgangspunkt i tekstene som omhandler spørsmålet om menns og kvinners tjeneste, men tolker disse slik at det ikke blir tale om noen tjenstedeling. På grunn av den sterke begrunnelse apostelen gir for tale- og læreforbudet, er det vanskelig å se det annerledes enn at også en slik argumentasjon berører bibelsynet. Vi kan riktignok ikke alltid trekke vidtgående slutninger om bibelsyn. Det vi kan si, er at viktige elementer i tekstene ikke blir tatt tilstrekkelig på alvor.⁶

Det er liten tvil om at den noe ulike tilnærmingen til bibeltekstene som slik gjør seg gjeldende blant mitt utvalg av organisasjoner/kirker er av omfattende betydning videre i deres ulike veier fram mot en konklusjon i spørsmålene om kvinners og menns tjeneste.

Filadelfia Oslo⁷, Frikirken⁸ og Normisjon⁹ understreker viktigheten av å lese Bibelen med en tilnærming hvor man tolker enkelte bibelteksters særegenheter i lys av Bibelens samlede budskap. Dermed åpner de for å forstå tekster om kvinners tilbaketrukkethet i menighets- og familiesammenheng i lys av tekster som understreker kvinnenens nye, oppjusterte stilling hos blant annet Jesus og Paulus. Dermed kan et argument som gir kvinnen ny status som for eksempel prest eller eldste i en nåtidsmenighet forsvares i lys av at man antar at både Jesus og Paulus ville vært langt mer radikale i dag enn det som var både samfunnsmessig mulig og strategisk sett tjenlig i sin samtid.

Indremisjonsforbundet¹⁰ og Misjonssambandet¹¹ står for en relativt annerledes forståelse av enkelttekster i Bibelen. De hevder at den typen argumentasjon som at Jesus og Paulus ville

⁶ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 14

⁷ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 10

⁸ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 6

⁹ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 31-32

¹⁰ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 113

¹¹ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 8-9

vært for kvinnelige prester i dagens samfunn, ikke har dekning i Bibelen med utgangspunkt i et konservativt bibelsyn, men i for stor grad tar høyde for samfunnsutviklingen som tolkningsnorm i møte med bibeltekstene. Riktignok mener også disse to organisasjonene at enkelttekster må forstås i lys av Bibelens samlede budskap, men de har en langt mer forsiktig tilnærming til en slik tolkningsmåte. De fremholder at en bibeltekst må anses som gyldig så lenge en ikke finner at enkelttekstens budskap direkte oppheves eller bestrides av en annen bibeltekst eller av en svært tydelig tendens i Bibelens helhetslære. Dette understrekes av et tydelig læreprinsipp om at Bibelen ikke motsier seg selv.

Frikirken tar i sitt dokument opp viktigheten av kirkens bekjennelsskrifter i forhold til faren for at Bibelens budskap kan bli forvrengt og utsatt for angrep av historien og samfunnet:

Den oldkirkelige dogmedannelsen skjedde i kirken som bekjennelse og lovprisning av den treenige Gud og hans handlinger i samsvar med Bibelens budskap og som front mot vrang lære. Sannheten er alltid, og vil alltid være, utsatt for forvanskning. De oldkirkelige bekjennelsene holder seg til Skriften alene som kirkens trogrunnlag. De reformatoriske bekjennelsskriftene har samme sikte. Reformatorene ønsket å vende tilbake til Skriften og til kirkens gamle, universelle tro, ved å ta et oppgjør med en utvikling – bort fra bibelsk kristendom – som hadde funnet sted i kirken.

Som luthersk kirke slutter Frikirken seg i sin forfatning til et skriftsyn som holder fast på Skriften som autoritet og norm. Den gir sin tilslutning til de oldkirkelige bekjennelser og de reformatoriske bekjennelsskrifter.¹²

Med dette erkjenner Frikirken at kirkenes og organisasjonenes omgivelser og egen historie kan være med å dekke til Bibelens opprinnelige budskap. I andre ordelag blir dette anliggende også framholdt av både Normisjon¹³, NLM¹⁴ og ImF¹⁵.

3.1.2 Bekjennelsspørsmål eller ordningsspørsmål?

Et svært sentralt anliggende i forhold til hvordan man kan/skal konkludere i spørsmålet om kvinners og menns tjeneste, er det som ofte blir satt opp i begrepsparet ordningsspørsmål eller

¹² Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 8-9

¹³ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 12

¹⁴ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 11

¹⁵ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 22

bekjennelsesspørsmål¹⁶. Det dreier seg om er i hvilken grad dette spørsmålet er avgjørende for organisasjonenes/kirkenes teologiske lære. For dersom det er det, vil dette spørsmålet kunne være av kirkesplittende karakter. Kan man si at spørsmålet om kvinners og menns tjeneste får konsekvenser for bekjennelsen, og slik noen vil hevde, dermed i sin ytterste konsekvens også for frelsen for menneskene i organisasjonen/kirken? Eller handler dette bare om ordninger, der vi som kirke står fritt til, ut fra strategiske hensyn, å vurdere hvorvidt ordningene fra Bibelens samtid fortsatt er bindende og/eller tjenlige i dag?

I sitt utredningsdokumentet ser vi at Frikirken her havner på et slags mellomstandpunkt i forhold til hvordan disse spørsmålene skal defineres:

Spørsmålet om kvinner som eldste kan altså ikke betegnes som et bekjennelsesspørsmål i den forstand at dette er avgjort i den lutherske kirkes bekjennelse. Kirken vil heller ikke stå og falle på spørsmålet om kvinner som eldste (slik den vil gjøre i for eksempel spørsmålet om rettferdiggjørelsen). Det betyr imidlertid ikke at dette spørsmålet kan kalles et perifert eller uviktig spørsmål. Men det er av de mange spørsmål som må diskuteres i frihet på Guds ords grunn.¹⁷

Frikirken legger seg her nært opp til en definisjon av spørsmålene som rene ordnings-spørsmål, men uten å frasi seg et ansvar for å avklare Bibelens syn på saken.

Til sammenligning ser vi at ImF står for et ganske annet syn, der de tillegger spørsmålet tilnærmet like stor vekt som mer tradisjonelle lærespørsmål:

Vi må ut frå dette skriftprinsippet hevda at også i ordningsspørsmålet er vi bundne av Guds Ord, for dei som har gjeve oss ordningane, er dei same som har formidla Guds tale om frelse og evig liv.

Vi må forkasta den påstanden at dei i formidlinga av evangeliet openberrar Guds frelestankar, medan dei i ordningsspørsmålet gjev uttrykk for eigne tankar og det som var tidsaktuelt.

¹⁶ I noen sammenhenger brukes begrepene lærespørsmål, frelesspørsmål eller salighetsspørsmål synonymt med bekjennelsesspørsmål.

¹⁷ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 9

Ordningane er Guds ordningar. Den orden som er i Gud, skal avspegla seg i heim og kyrkje. Difor er desse ordningane Guds gode ordningar og vil ha Guds velsigning som resultat der dei vert etterlevde.¹⁸

ImF taler med utgangspunkt i dette om en ”ordningsteologi” som får klare konsekvenser for deres videre tilnærming til spørsmålet om kvinners tjeneste. (Vi skal se i pkt. 4.1.1 at begrepet ordninger og ordningsteologi er et sammensatt begrep.) De avviser sonderingen mellom ordningsspørsmål og bekjennesspørsmål som irrelevant, siden et ordningsspørsmål i seg selv er å forstå som et bekjennesspørsmål. De distanserer seg dermed tydelig fra følgende uttalelse fra Filadelfia:

I bibelkonservative kretser er det allment akseptert å skille mellom lærespørsmål og ordningsspørsmål. Læren er urokkelig, men ordningene må tilpasses den aktuelle situasjonen. Dersom ordningene står i veien for evangeliet, kan de ikke ha noen autoritative kraft for oss i dag.¹⁹

På lignende vis navigerer alle organisasjonene/kirkene i dette landskapet med noe ulik vektlegging. Normisjon²⁰ havner nærmest Frikirken og Filadelfia, mens NLM²¹ følger ImF i ikke å anerkjenne det skarpe, prinsipielle skillet mellom ordnings- og bekjennesspørsmål.

3.1.3 Sammenfatning

Vi ser at bibelsynet hos de ulike organisasjonene/kirkene har samme utgangspunkt, nemlig i en forståelse av Bibelen som autoritativ for oss i dagens kirkelandskap. Selv om utgangspunktet sånn sett er likt, er det svært ulike oppfatninger av hvorvidt spørsmålet om kvinners og menns tjeneste i praksis berører bibelsynet. Man definerer viktigheten av dette spørsmålet ulikt, i den forstand at noen forstår det som avgjørende for hvilket bibelsyn man kan bekjenne seg til, mens andre definerer dette som et praktisk ordningsspørsmål, som ikke får noen konsekvenser for organisasjonens/kirkens bibelsyn.

¹⁸ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 25

¹⁹ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 7

²⁰ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 43

²¹ Grandhagen, *Kvinner i tjeneste i den troende forsamling*, 13

3.2 Embetssyn

Hvilket embetssyn en organisasjon/kirke har, er også en medvirkende faktor når man skal besvare spørsmålene knyttet til kvinners og menns tjeneste. Hva man definerer embetet til å være, kan få konsekvenser for hvem som kan inneha det. Samtidig vil dette punktet vise at det likevel ikke nødvendigvis er sånn at når embetssynet er avklart, er dermed konklusjonen i spørsmålene om kvinners og menns tjeneste gitt.

Jeg vil først redegjøre kort for to vanlige forståelser av det kirkelige embetet, særlig på luthersk grunn. Deretter vil jeg plassere de ulike organisasjonene/kirkene etter hvilken tradisjon de definerer seg selv innenfor og samtidig forsøke å antyde noe om på hvilken måte embetssynet eventuelt kan få konsekvenser for kvinners og menns tjeneste i menighet eller forsamling.

3.2.1 Funksjonalt og personalt orientert embetssyn

Jeg vil her operere med begrepene personalt orientert og funksjonalt orientert embetssyn. Langt på vei vil begrepet personalt orientert svare til uttrykket ”høykirkelig” tradisjon og funksjonalt orientert svare til ”lavkirkelig” tradisjon. Kort fortalt ligger forskjellen mellom disse oppfatningene av det kirkelige embetet i hva man definerer som embetets formål og begrunnelse.

I en personal embetsforståelse legger man, som ordet tilsier, stor vekt på at det er de riktige *personer* som velges ut til å ordineres til prestedtjenesten. De nødvendige ytre kvalifikasjonene man ser etter, er særlig rett lære og etiske kvaliteter, gjerne begrunnet i pastoralbrevene²². Parallellen trekkes gjerne til Jesu utvelgelse av de 12 apostlene, og man ser prestegjerningen til en viss grad (og for noens vedkommende i stor grad) som apostolatets videreførelse. Man tenker seg, noe forenklet sagt, at den ytterligere utrustningen man trenger som embetsinnehaver blir gitt ved ordinasjonen. Ordinasjonen, i sin tur, må utføres på rett måte og av rett person, som selv er rett ordinert.

²² 1.Tim 3 og Tit 1

I en funksjonal embetsforståelse er det embetets *funksjon*, ivaretagelsen og anvendelsen av nådemidlene²³, som er det sentrale. Samtidig vektlegges forsamlingens læreansvar, med bakgrunn i det almenne prestedømme, slik at en (eventuell) innehaver av embetet ikke alene er ansvarlig for læren. Han eller hun skal forkynne og undervise i Guds Ord og forrette dåp og nattverd, men ethvert medlem av forsamlingen/menigheten har et ansvar for å se til at læren og sakramentene forvaltes rett. De skal utøve læretukt overfor sin hyrde dersom hun/han forsømmer sin oppgave. Nådegaveutrustning til å være leder eller hyrde er en avgjørende faktor for lederoppgaven ved funksjonalt orientert embetssyn. Utrustningen følger ikke embetet, som i personalt orientert embetssyn. En annen konsekvens ved vektleggingen av det allmenne prestedømme er at alle medlemmer har ansvar for å utføre en tjeneste for fellesskapet i pakt med sin egen nådegaveutrustning.²⁴ Som vi skal se senere vil man også i en del lavkirkelige sammenhenger, samt på ikke-luthersk grunn, ofte mene at Bibelen ikke gir grunnlag for å tale om et kirkelig embete overhode. Og kapittel fire vil komme nærmere tilbake til at dette i vår sammenheng i stor grad også handler om ekklesiologi, og ikke utelukkende om embetsforståelse.

For de fire lutherske organisasjonenes vedkommende, og indirekte også for Filadelfias, er Confessio Augustanas artikkel fem om embete, et viktig grunnlag hva gjelder embetssyn.

For at vi skal komme til denne tro, er det innstiftet en tjeneste med å lære evangeliet og meddele sakramentene. For ved Ordet og sakramentene som midler blir Den Hellige Ånd gitt, han som virker troen, hvor og når Gud vil, i dem som hører evangeliet, nemlig at Gud, ikke for våre fortjenesters skyld, men for Kristi skyld - rettferdiggjør dem som tror at de blir tatt til nåde for Kristi skyld. Gal. 3 (14): "så vi kunne få Åndens løfte ved troen". De fordømmer gjendøperne og andre, som mener at Den Hellige Ånd kommer til menneskene uten det ytre ordet, ved deres egne forberedelser og gjerninger. (CA V)²⁵

Dette er det felles utgangspunkt man orienterer seg ut fra. Embetet skal dypest sett være virksomt for at Gud gjennom sitt Ord og sine nådemidler skal kunne føre mennesker til tro og

²³ Nådemidlene i luthersk sammenheng er Bibelen, dåpen og nattverden. De reformerte kirker har noe ulik lære på dette området, men Filadelfia Oslo betrakter også Bibelen, dåpen og nattverden som nådemidler, selv om de har et annet dåpssyn enn lutheranerne. Hegertun, Terje. *Nattverdsteologi: Nattverdets spiritualitet, Undervisning for lederskapet i Filadelfia, Oslo 21. oktober 2008*. (Hegertunsblogg.org, 2009)

²⁴ Definisjon av personalt og funksjonalt orientert embetssyn: Kenneth Ellefsen "Det ene oppdrag og de mange tjenester" i *Budskap 2009 – Årsskrift for Fjellhaug Misjonshøgskole* (red. Arne Helge Teigen og Torleif Belck-Olsen; Oslo: FMH-Forlaget, 2009) 113-130, 114-115

²⁵ Brunvoll, Arve. *Den norske kirkes bekjennelsesskrifter*. (Oslo: Lunde, 1998), 47

rettferdiggjørelse. Likevel er det naturligvis rom for ulike måter å praktisere dette på i den kirkelige virkelighet.

3.2.2 Embetssyn hos utvalget

Det er relativt stor variasjon blant utvalget mitt av organisasjoner og kirker når vi kommer til spørsmålet om embetssyn. Ingen vil hevde å stå i en ren ”høykirkelig” tradisjon, men nyansene er likevel mange.

Grovt sett kan vi dele utvalget i to, der ImF²⁶, NLM²⁷ og Filadelfia²⁸ står for et mest utpreget funksjonalt orientert embetssyn, mens Frikirken²⁹ og Normisjon³⁰ representerer en slags mellomfunksjon mellom personalt og funksjonalt orientert embetssyn, selv om dette må kalles en grov forenkling. Det fremgår bl.a. av Normisjons dokumenter at dette er et område med stor grad av varierende oppfatninger også innad i organisasjonen, slik at en like gjerne kunne plassert Normisjon i en mer lavkirkelig tradisjon.

Hvis vi forfølger Normisjons utredning på nettopp dette punktet, oppdager vi tilsynelatende noe overraskende, at den delen av Normisjons utredningsutvalg som forfekter et personalt orientert embetssyn havner på den minst restriktive linja når det gjelder hvilke tjenester en kvinne kan inneha i organisasjonen. Følgende er hentet fra konklusjonen til flertallet i Normisjons utvalg:

Medlemmene Skaaheim, Skaar, Theodorsen og Torset anbefaler at Normisjon holder fast ved sitt restriktive syn i spørsmål om kvinnelig prestetjeneste og går imot bruk eller ansettelse av kvinnelige prester i organisasjonen. Medlemmene Skaaheim og Skaar vil holde fast ved at de pastorale funksjoner i organisasjonen bør forbeholdes menn med nådegave til dette. Medlemmene Theodorsen og Torset (*den delen av utvalget som hevder et personalt orientert embetssyn, min anm.*) vil i prinsippet kunne åpne alle posisjoner i organisasjonen for kvinner ut fra en forståelse av organisasjonens oppdrag som vitnende i kraft av det allmenne prestedømme.³¹

²⁶ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 42-44

²⁷ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 10-13

²⁸ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 2

²⁹ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 10

³⁰ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 12-19

³¹ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 50

Dette har sin bakgrunn i at de nevnte utvalgsmedlemmene med utgangspunkt i sitt personale embetssyn regner det kirkelige embetet som den eneste tjenesten som i Bibelen forbeholdes menn, og siden Normisjon inntil gjeldende tidspunkt ikke ordinerer prester, kan kvinner inneha alle funksjoner i organisasjonen. Samarbeidet med Den norske kirke blir derimot en utfordring, fordi en slik politikk vil måtte forutsette en teologisk enighet mellom Normisjon og Den norske kirke om både kvinneprestspørsmålet og andre viktige teologiske spørsmål. For Normisjon vil med en slik selvforståelse følgelig måtte definere seg selv slik at de havner under tilsyn av Den norske kirkes prester og biskoper, med mindre de f.eks. inngår samarbeid med en annen kirke om kirkelig tilsyn. Dette redegjør den samme delen av utvalget for i følgende sitat, også hentet fra konklusjonskapitlet.

Mindretallet (Theodorsen, Torset) forstår Normisjons virksomhet som en funksjon av det allmenne prestedømme. Vår kirkelige legitimitet er avhengig av å stå i et rett forhold til det kirkelige embete slik det framtrer etter vår kirkes presteordinasjon. Dersom Normisjon skal bygge menighet ved å utøve tjenesten med ord og sakrament, må dette skje under kirkens tilsyn med ordinerte prester. Der slikt tilsyn ikke er mulig på grunn av den kirkelige betjening, må det søkes kirkerettslig avklaring på alternativene.³²

Filadelfia³³, ImF³⁴ og NLM³⁵ stiller seg på en linje som gjør at de ikke ser noe grunnlag i Det nye testamentet for å snakke om et kirkelig embete på den måten som dette er forstått i bl.a. Den norske kirkes prestedtjeneste. Ordningen med en prest som opptrer på vegne av hele menigheten har etter deres oppfatning sin bakgrunn i den gammeltestamentlige offerprest-tjenesten, og denne er i Det nye testamentet fullført i og med Jesu offer på korset. ImF bruker en del plass på å redegjøre for dette, og jeg tar med følgende utdrag.

Dette levittiske presteskapet var på prinsipiell vis skilt frå folket/Israel og hadde altså ein representativ funksjon i forhold til resten av folket og Gud. Denne gammeltestamentlege prestenesta var eit førebilete eller profetisk og peika fram mot den endelege og fullkomne presten/øverstepresten som skulle koma, og den nye pakta han skulle innstifta.

³² Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 48

³³ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 7-8

³⁴ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 44-46

³⁵ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 13

Den som kom og oppfylte det som det levittiske prestedømmet peika fram mot, var Jesus Kristus, Guds Son. (...) Som øvsteprest bar han fram det fullkomne og endegyldige offeret for synd. Det offeret er han sjølv (Hebr 7,26f, 9,24-28, 10,11-14). Sidan denne offergjerninga var fullkomen og ikkje skal takast opp att, er det ikkje lenger plass eller trong for nokon offerprest. Det er det heller ikkje for det gammeltestamentlege eller levittiske presteembetet. No er det ikkje lenger ein eigen, eksklusiv stand eller prestestand som åleine kan stiga fram for Gud eller åleine kan tena Gud.³⁶

Begrepet prest slik det er brukt i Det nye testamentet er altså ifølge disse tre organisasjonene/kirkene forbundet med det almenne prestedømme (1. Pet 2), der alle kristne har del i presteoppdraget, nemlig å forkynne evangeliet om Jesus for menneskene. Man har samtidig sitt utgangspunkt i nådegavetekstene i Det nye testamentet, (særlig Rom 12, 1. Kor 12, Ef 4 og 1. Pet 4) og avleder av dette at den enkeltes nådegaveutrustning er det viktigste med tanke på lederskap spesielt, og på all øvrig tjeneste i forsamlingen generelt. Her skiller de imidlertid lag der ImF tydelig sier at Gud *ikke gir* nådegave til å være hyrde/eldste for menigheten til en kvinne, fordi Han da ville handle i strid med sitt eget ord³⁷, en tanke som langt på vei deles av NLM, dog i mindre klare ordelag.³⁸ Filadelfia velger en motsatt tilnærming, idet de sier at det faktisk at vi i vår kirke ser at Gud *faktisk gir* nådegave til å være hyrde/eldste for menigheten til en kvinne, viser at Guds ord ikke nedlegger et varig forbud mot kvinnelige hyrder eller eldste.³⁹ Et sprikende punkt mellom disse tre organisasjonene/kirkene blir med andre ord definisjonene av hvordan man avgjør om en nådegave virkelig er en nådegave fra Gud. Hvordan bekrefter man kall og nådegaver? (Dette vil jeg komme nærmere inn på i 4.2)

Som nevnt ovenfor er ikke skillet i embetssyn mellom ImF, NLM og Filadelfia på den ene siden og Normisjon og Frikirken på den andre så kraftig, selv om forskjellene er tydelige. Jeg har allerede nevnt at Normisjon har sterke innslag av funksjonalt orientert embetssyn blant sine medlemmer. Og både i Normisjon og i Frikirken er det stor tilslutning til tankene om det allmenne prestedømmets og nådegaveutrustningens viktighet med tanke på lederskap, selv om de i større grad samtidig tar med innslag av personalt orientert embetssyn. Dermed vektlegger de også i større grad embetsbærerens rette etiske kvaliteter med utgangspunkt i pastoralbrevenes formaninger (jfr 3.2.1) om utvelgelsen av eldste og tilsynsmenn, og som en

³⁶ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 45

³⁷ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 71-72

³⁸ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 8 og 10-11

³⁹ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 2 og 8

følge av dette, blir den rette ordinasjonen vesentlig. I pastoralbrevene nevnes ingen nådegaver som forutsetning for å velges til eldste eller tilsynsmann. I et strengt personalt orientert embetssyn hevdes det dermed også at nådegaveutrustningen ikke er det vesentlige ved innsettelse av eldste/prester etc. Prestens/den eldstes nødvendige utrustning, utover de etiske kvaliteter som nevnes i pastoralbrevene, vil bli gitt av Gud ved ordinasjonen. Den som ordinerer, vil nærmest videreføre sin utrustning gjennom ordinasjonen av nye eldste/prester.⁴⁰ Dette ligger nær opp til den katolske tanken om apostolisk suksesjon, selv om man i luthersk og reformert sammenheng ikke vil betone viktigheten av den ubrutte linjen tilbake til apostelen Peter (klippen som Jesus ville bygge sin kirke på i Matt 16). Verken Frikirken eller Normisjon vedkjenner seg en så streng personalt orientert embetstenkning, men vektlegger sider ved dette i større grad enn de tre andre organisasjonene/kirkene som er utvalgt for denne avhandlingen. Frikirken skriver blant annet i sitt dokument om den manglende sammenhengen i NT mellom nådegaver og embete.

Det synes ikke å være en entydig binding mellom nådegaver og embete i NT. Det gis her ulike nådegavelister (1. Kor 12; Ef 4; Rom 12). Nådegavelistene kan ikke anses å være uttømmende. Likevel er det grunn til å bemerke at de fleste gavene som nevnes i listene ikke er knyttet til lederfunksjoner. Det er nevnt noen "ledertitler" som lærer og hyrde. Det er imidlertid ikke klart ut fra disse tekstene om det her er tale om en innsatt ledelse i menighetene, eller om det er tale om tjenester som var i funksjon i menighetene uten at dette var et formelt lederskap. Det fremgår av Apostlenes gjerninger at Paulus innsatte eldste i flere av de menighetene han stiftet. Selv om det ikke finnes noen fast utformet ledelsesstruktur i de nytestamentlige menighetene, er det likevel klart at det var eldste i en rekke menigheter. På denne bakgrunn er det verd å merke seg at ingen av listene nevner eldste eller tilsynsmenn som en tjenestegave.⁴¹

I pastoralbrevene nevnes det heller ikke noe sted at tilsynsmennene som innsettes skal være i besittelse av bestemte nådegaver for å kunne inneha rollen som tilsynsmann, selv om det listes opp mange forutsetninger for tjenesten. Nådegavetekstene og tekstene om utvelgelse av menighetenes tilsynsmenn i pastoralbrevene er altså ikke satt i direkte sammenheng med hverandre i Det nye testamentet. Dermed melder spørsmålet seg naturlig om man i det hele tatt skal blande sammen lederrollen og nådegaveutrustning, siden det ikke er noen entydig

⁴⁰ Ellefsen *Det ene oppdrag og de mange tjenester*, 114-115

⁴¹ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 11-12

sammenheng her i det mest brukte bibelske materiale på dette området. Noen vil nok hevde at sammenhengen ligger implisitt i mye av Paulus omtale av nådegavene, bl.a. i Rom 12 og 1. Kor 12. Dette er et omfattende spørsmål som det ikke er anledning til å gå dypt inn i her, men det vi her har sett viser deler av kjernen i debatten om embetssyn. (Mye av dette vil bli nærmere berørt i punkt 4.2 om ekklesiologi.)

Når Frikirken skal definere sitt eget embetssyn, trekker de inn begrepet personalt-funksjonalt embetssyn, et begrep som også passer relativt godt på Normisjons selvforståelse⁴².

Det synet som synes mest framtrædende i Frikirken, framstår som en kombinasjon av de to nevnte, mer rendyrkede modeller. Den kirkelige embetsbærer vil her gjerne framstå som mottager og formidler av kirkens oppdrag sammen med den øvrige kirke, og handler både på Guds vegne (jfr et personalt syn) og på menighetens vegne (jfr et funksjonalt syn). Det vil i denne modellen være et utstrakt samspill mellom embetet og lekfolket. I dette samspillet er embetsbæreren den som først og fremst har ansvaret for utførelsen av embetsfunksjonene, mens lekfolket (menigheten) likevel har ansvaret for at disse funksjonene utføres rett.

På denne måten kommer Frikirken til rette med sine innslag både fra funksjonalt og personalt orientert embetssyn. Og det finnes ingen problematikk i å kombinere på denne måten, da begrepene personalt og funksjonalt verken er hentet fra Bibelen eller bekjennelsene, men fra en systematisk-teologisk beskrivelse av denne tematikken i kirke- og organisasjonshistorien.

3.2.3 Sammenfatning

Vi ser i dette kapitlet at hvilket embetssyn en organisasjon/kirke har, kan få konsekvenser direkte eller indirekte for organisasjonens/kirkens konklusjoner i spørsmålet om kvinners og menns tjenester. Samtidig ser vi at konsekvensene ikke er innlysende ut fra en streng ”båstenkning” der et bestemt embetssyn automatisk skulle føre til et bestemt syn på kvinners og menns tjeneste. Vi vil komme tilbake til embetssyn i kapittel 4, men der utvide rammene noe, og snakke bredere om tjenestene i menigheten også utover et definert embete.

⁴² Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 15

3.3 Kjønnsteologi

Begrepet kjønnsteologi kan gi assosiasjoner i retning av begrep som feministteologi⁴³, men det er ikke det vi vil befatte oss med i dette kapitlet, selv om feministteologien må innrømmes å ha gitt viktige bidrag til debatten om kvinners tjeneste og (sannsynligvis mer indirekte enn direkte) antagelig også i noen grad har vært med å påvirke organisasjonene/kirkene vi tar for oss i denne oppgaven. I dette kapitlet ønsker jeg å nærme meg kjernen i spørsmålet om kvinners og menns tjenester hos de fem organisasjonene/kirkene. Punkt 3.1 og 3.2 om bibelsyn og embetssyn vil her utgjøre et viktig grunnlag når vi nå i større grad enn tidligere vil snakke om organisasjonenes/kirkenes konklusjoner i disse spørsmålene. Jeg vil i dette punktet ta for meg viktige begreper som underordning og hodefunksjon, taleforbud og læreforbud, skapelse og syndefall og til slutt sømmelighetshensyn. Jeg vil i disse underpunktene også vise til de mest brukte bibeltekstene som omhandler disse spørsmålene.

3.3.1 Underordning og hodefunksjon

I spørsmålet om hvordan man skal forstå Bibelens tale om at kvinnen skal være underordnet mannen råder det ulike oppfatninger om i hvilken grad dette er av betydning for spørsmålet om kvinners og menns tjeneste i dag. De bibeltekstene som er mest brukt i denne forbindelse er følgende:

1. Kor 11, 2-16: 2 Dere skal ha ros for at dere husker på meg i alt og holder fast på de overleveringene jeg har gitt videre til dere. 3 Jeg vil dere skal vite at Kristus er enhver manns hode, mannen er kvinnens hode, og Kristi hode er Gud. 4 En mann som ber eller taler profetisk med noe på hodet, fører skam over sitt hode. 5 Men en kvinne som ber eller taler profetisk med utildekket hode, fører skam over sitt hode. Det er jo akkurat det samme som å være snauklipt. 6 Hvis en kvinne ikke vil ha noe på hodet, kan hun like godt klippe av seg håret! Men når det nå er en skam for en kvinne å klippe eller barbere av seg håret, da må hun ha noe på hodet. 7 Mannen skal ikke dekke hodet, for han er Guds bilde og ære. Men kvinnen er mannens ære. 8 For mannen ble ikke til av kvinnen, men kvinnen av mannen. 9 Mannen ble heller ikke skapt for kvinnens skyld, men kvinnen for mannens. 10 Derfor skal kvinnen for englenes skyld ha noe på hodet, som et myndighetstegn. 11 Men i Herren er ikke kvinnen

⁴³ Feministteologien oppsto i kvinnebevegelsen på 1970-tallet, med et mål om å hevde kvinnenes rett i teologisk sammenheng, og for å befri teologien fra mannsdominansen den har vært preget av. I dag regnes feministteologien som en egen teologisk skoleretning. Torleiv Austad, *Tolkning av kristen tro: metodespørsmål i systematisk teologi* (Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2008), 138

uavhengig av mannen, og mannen er ikke uavhengig av kvinnen. 12 For som kvinnen ble til av mannen, blir mannen født av kvinnen, men alt er fra Gud. 13 Bedøm selv! Sømmer det seg for en kvinne å be til Gud uten noe på hodet? 14 Lærer ikke selve naturen dere at det er en skam for mannen å ha langt hår, 15 mens det for kvinnen er en ære? For håret er gitt henne som slør. 16 Hvis noen vil lage strid om dette, så husk at en slik skikk har ikke vi, og heller ikke Guds menigheter.

Ef 5, 21-33: 21 Vær hverandre underordnet i ærefrykt for Kristus! 22 Dere kvinner, underordne dere ektemennene deres som under Herren selv. 23 For mannen er kvinnens hode, slik Kristus er kirkens hode; han er frelser for sin kropp. 24 Som kirken underordner seg Kristus, skal kvinnene underordne seg sine menn i alt.

25 Dere menn, elsk konene deres, slik Kristus elsket kirken og ga seg selv for den, 26 for å gjøre den hellig og rense den med badet i vann, i kraft av et ord. 27 Slik ville han selv føre kirken fram for seg i herlighet, uten den minste flekk eller rynke. Hellig og uten feil skulle den være. 28 På samme måte skal altså mennene elske sine koner som sin egen kropp. Den som elsker sin kone, elsker seg selv. 29 Ingen har noen gang hatet sin egen kropp. Nei, man gir kroppen næring og pleier den på samme måte som Kristus gjør med kirken. 30 For vi er lemmer på hans kropp. 31 *Derfor skal mannen forlate far og mor og holde seg til sin hustru, og de to skal være ett.* 32 Dette er et stort mysterium; jeg tenker på Kristus og kirken. 33 Men det gjelder også hver enkelt av dere: Hver mann skal elske sin kone som seg selv, og hun skal ha respekt for sin mann.

1. Pet 3, 1-7: På samme måte skal dere kvinner underordne dere mennene deres. Slik kan de mennene som ikke vil tro på Ordet, bli vunnet – ikke ved ord, men ved sin kones livsførsel, 2 når de ser hvordan dere lever i renhet og gudsfrykt. 3 La ikke ytre stas, som frisyre, gullkjeder og fine klær være det som pryder dere, 4 men hjertet, det skjulte mennesket med sin milde og rolige ånd, som er uforgjengelig og dyrebar for Gud. 5 For slik smykket de hellige kvinnene seg i tidligere tider, de som satte sin lit til Gud. De underordnet seg sine menn, 6 slik Sara var lydige mot Abraham og kalte ham herre. Hennes døtre er dere nå blitt, når dere gjør det gode og ikke lar dere skremme av noen trussel.

7 På samme måte dere menn: Vis omtanke i samlivet med kvinnen, som er den svakere part. Vis henne ære, for sammen skal dere arve nåden og livet. Gjør dette, så ikke deres bønner blir hindret.⁴⁴

⁴⁴ Det Norske Bibelselskap *Det nye testamentet*, (Oslo: Bibelselskapet, 2005)

Indremisjonsforbundet understreker svært tydelig at underordningstanken er bindende for oss.⁴⁵ Dette er en ordning som Gud har gitt oss gjennom sitt ord. Og den er ikke bare bindende for familien i det private hjem, men fordi menigheten er Guds familie, er denne ordningen følgelig også forpliktende for vår organisering av menigheten. ImF er den eneste av organisasjonene/kirkene som i sine dokumenter opererer med begrepet ”ordningsteologi” (Jfr.3.1.2).⁴⁶ Hos dem er spørsmålet om hvorvidt det er grunnleggende forskjell på menns og kvinners tjeneste, avklart i ordningsteologien, som begrunnes med Bibelens tale i bl.a. de ovenfor siterte bibeltekstene om underordning i ekteskapet og om at mannen er kvinnens hode. (Om den ulike bruken av begrepet ordningsteologi, se 4.1.1.) Dermed er det konklusjonsmessig interessante i den videre drøftingen for ImF’s vedkommende kun hvor grensen skal gå mellom hvilke tjenester kvinner kan inneha eller ikke. I dette spørsmålet går de grundig til verks og lister opp de ulike tjenestene som finnes, både i Den norske kirke og i misjonsorganisasjonene, både lønnede stillinger og frivillige tjenester og verv. De tar for seg hver kategori og definerer hvilke tjenester som kan innehas av kvinner og hvilke som er forbeholdt menn, samt i hvilken grad en kan samarbeide med for eksempel kvinnelige prester i Den norske kirke.⁴⁷

Når det gjelder hva underordning i praksis vil si, tar ImF utgangspunkt i et av ordene som er brukt i den greske bibelteksten, *hypotassesthai*, som betyr å gå inn i en ordning.⁴⁸ Om forholdet mellom den som er underordnet og den/de andre, sier de følgende:

Bibelen talar ikkje direkte om *overordning*, berre om *underordning*, men i sak får vi begge deler. Eit poeng er då at vi ikkje må forstå den overordna posisjonen som ein herskarposisjon, men som ein tenarfunksjon. Den overordna skal tena den underordna ved å ta den endelege avgjerda i ulike spørsmål og bera ansvaret for denne avgjerda (sml. 1. Mos. 3,17). (...) Ansvarsforholdet overfor Gud hindrar den underordna i å gjera opprør mot den overordna. Samstundes hindrar det den overordna i å utnytta posisjonen sin til eiga vinning eller til å herska over den underordna, d.e. egoistisk (Ef. 6, 5-9, Kol. 3,22-4,1, Ef. 5,22ff.).⁴⁹

⁴⁵ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 29-31

⁴⁶ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 26ff

⁴⁷ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 162-172

⁴⁸ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 30

⁴⁹ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 30-31

Dette tydeliggjør et viktig poeng for ImF angående underordning og lederskap. De hevder at problemet i forhold til tjenstedifferensiering⁵⁰ i vår kultur som er så opptatt av likestilling, er at vi glemmer at Jesus og apostlene definerer lederskap fra bunnen, i motsetning til vår kultur, som definerer lederskap fra toppen, ”*Men slik er det ikke blant dere. Den som vil bli stor blant dere, skal være deres tjener,*” (Mark 10, 43). Tenker vi som Jesus og apostlene, vil dette i langt mindre grad oppfattes som problematisk, hevder de.⁵¹

De fire andre organisasjonene/kirkene har en relativt annerledes tilnærming til dette spørsmålet, hva gjelder å konkludere. Alle berører spørsmålet om hva underordningstanken innebærer med tanke på en evt. differensiering av tjeneste mellom kjønnene, men ingen er like kategoriske som ImF på dette punktet. Misjonssambandet ligger likevel også her nærmest opp til ImF, og understreker varigheten i formaningene om underordning, og at disse er nødt til å forstås også som ordninger som ikke bare gjelder for familie og ekteskap, men også for menighet og forsamling. Men der hvor ImF konkluderer med utgangspunkt i underordningstanken, sier NLM at underordningstanken er det bærende motiv som ligger bak tale- og læreforbudet i 1. Kor 14 og 1. Tim 2.⁵² Dermed må disse tekstene tolkes nærmere for å avklare i hvilken grad underordningen får praktiske konsekvenser for en eventuell tjenstedifferensiering. NLM problematiserer at underordningstanken skulle stå som et motsvar til en tenkt overordningstanke, og står dermed i kontrast til ImF, i hvert fall begrepsmessig, idet de hevder at begrepet handler om noe annet.

Underordning henger sammen med begrepet orden/ordning. Jødene så for seg hele skaperverket som noe Gud hadde ordnet, der hver del var plassert av han etter en bestemt plan og orden som svarte til deres oppgaver i helheten. I NT betyr underordning nettopp innordning til tjeneste på en bestemt plass i helheten. Kvinnens underordning forutsetter altså ikke mannens ”overordning”. Både tilbaketrukkethet og underordningstanke må forstås ut fra en ordning hvor oppgaver og funksjoner er fordelt – og derfor forskjellige (...) Denne ordningen som her beskrives for oss mellom Gud, Kristus, menigheten, mann og kvinne, kan ikke forstås slik at den ene står over den andre i makt og innflytelse. Det ser vi allerede av rekkefølgen i 1. Kor 11, 3, der Gud er nevnt til slutt.⁵³

⁵⁰ Begrepet *tjenstedifferensiering* brukes med ulik betydning i ulike teologiske sammenhenger. Når jeg bruker begrepet i denne avhandlingen, handler det om det å gjøre forskjell ut fra kjønn angående hvem som kan inneha ulike tjenester og funksjoner.

⁵¹ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 128

⁵² Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 7-8

⁵³ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 7-8

NLM begrunner underordningstanken med Guds skaperorden. De viser til 1. Tim 2, 13 ”For Adam ble skapt først og så Eva.”, og hevder at dette viser at Paulus mente at denne ordningen skal være en varig ordning som ikke forandres ut fra tid og kultur.⁵⁴

I Normisjons utredning deler utvalget seg også på dette punktet. Det tas utgangspunkt i at ingen av de tre hovedtekstene om underordning ser ut til å handle konkret om en menighets-sammenheng. Både petersbrevteksten og særlig efeserbrevsteksten handler tydelig om forhold i ekteskap og familie, og heller ikke korinterbrevsteksten er skrevet slik at den må forstås inn i en menighetssammenheng. Et flertall i utvalget mener likevel at det Bibelen sier om underordning i ekteskapet også gjelder i menigheten. De hevder også at underordningstanken er universell, med utgangspunkt i at Paulus synes å begrunne dette med at det er et skapelses-forhold med allmenn gyldighet. Særlig er efeserbrevstekstens argumentasjon lite preget av kulturavhengighet. Dermed må Bibelens underordningstanke, ifølge dette flertallet, regnes som gjeldende også for oss i dag. Utvalgets mindretall deler seg i to, der den ene delen mener at Bibelens lære om underordning i ekteskapet fortsatt er gyldig, men den kan forstås som ordninger som kun gjelder i ekteskapet og familien, ikke for menigheten. Den andre delen hevder at formaningene om underordning var ordninger gitt inn i datidens samfunn, som ikke kan anses å være gjeldende i dag, verken for familie eller menighet.⁵⁵

Filadelfia Oslo går langt innledningsvis i sitt læredokument i å beklage at man i sin tradisjon har hatt sterke innslag av holdninger som i praksis har virket underkuende og ekskluderende overfor kvinner.⁵⁶ Man henviser senere i dokumentet til at Bibelen også lærer at slaver skal underordne seg under herrene sine (1. Pet 2, 18). Siden ingen i dag mener at slaveriet kan forsvares med utgangspunkt i Bibelen, selv om begrunnelsen også her synes prinsipiell, kan man heller ikke framholde kvinners underordning som gyldig i dag.⁵⁷ Filadelfia trekker videre inn forståelsen av det greske ordet for hode, kephalé. Selv om dette er brukt som uttrykk for autoritet og ledelse, er det også dette ordet som brukes om at Faderen er hode for Sønnen. Dermed uttrykker det i det minste en likeverdighet, sies det, selv om de også uttrykker at dette *kan* bety at Faderen i større grad enn Sønnen er lederen i trenigheten. De stiller spørsmålet om

⁵⁴ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 8

⁵⁵ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 30-31

⁵⁶ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 1

⁵⁷ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 4-5

hvorvidt dette kan bety at mannen skal ha en lederfunksjon i hjemmet, men at dette likevel ikke med nødvendighet skal overføres på menigheten. Konklusjonen deres rundt dette blir at ved en respektfull gjensidighet mellom mannen og kvinnen, vil disses ulike sider positivt høre hjemme i ledelsen av en menighet. Dermed bør også kvinner kunne velges til eldste på lik linje med menn.⁵⁸

Frikirken understreker i sitt dokument den nye, viktige stillingen som Det nye testamentet gir kvinnen. De nevner skriftsteder som Gal 3, 28 og 1. Pet 3,7 som argumenter for at kvinnen ikke skal undervurderes i kristen sammenheng. Konkrete eksempler som trekkes inn i denne sammenhengen er både at Ånden på pinsedag ble gitt både til menn og kvinner, Paulus' mange henvisninger til viktige kvinnelige medarbeidere, og at kvinner var de første oppstandelsesvitnene, selv om kvinner normalt ikke ble regnet som gyldige rettsvitner.⁵⁹ At den kristne kulturen har betydd bedre kår for kvinner i store deler av verden sammenlignet med andre kulturer, nevnes også. Hvorvidt kvinnen dermed skal kunne ordineres til pastor-tjeneste, vurderer de likevel ikke dermed som avgjort.⁶⁰ Underordningstanken kan både tenkes som begrenset til å være ment kun for hjemmet, og den kan forstås som en tids-avgrenset ordning. Men det er også en mulighet at den skal gjelde både i hjem og menighet, og både nå som den gang, fordi dette er en del av Guds skaperordning.⁶¹

Til selve hodebegrepet presenterer Frikirkens dokument to vanlige tolkninger av begrepet kephalé, som er det greske ordet som er brukt i denne sammenhengen. Den ene tolkningen forstår hodefunksjonen som ensbetydende med en autoritets- og lederskapsfunksjon, den andre sier at hodet betyr "kilde" eller "opphav".⁶²

Også treenighetslæren som grunnlag for å forstå forholdet mellom mann og kvinne, trekkes fram i Frikirkens utredning:

Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd er samtidig tre og en. Det er en enhet i Gud, men det er atskilte funksjoner, og det tales om Sønnens underordning under Faderen. Mannlighet og kvinnelighet i kirken kan derfor forstås i lys av vår treenighetslære, som forteller om likhet,

⁵⁸ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 5-6

⁵⁹ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 23

⁶⁰ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 26

⁶¹ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 25

⁶² Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 24

men ulike funksjoner. Mann og kvinne er ett, men de har ulike "forvaltningsområder", noe som skal virkeliggjøres i kirke- og familieliv.⁶³

Også her presenterer Frikirken dette som en av flere mulige tanker i forbindelse med forståelsen av den bibelske talen om underordning. Treenighetslæren kan hjelpe oss å forstå at underordning ikke må forstås som hinder for likeverd, men den har likevel ikke som en nødvendig konsekvens at vi i dag skal opprettholde en differensiert tjeneste.

Det kan synes som at alle de fem organisasjonene/kirkene på denne måten er opptatt av å understreke at selv om Bibelen taler om kvinnens underordning under sine menn, så er Bibelen ikke kvinneundertrykkende. Uavhengig av hvorvidt disse ordningene er forpliktende for oss i dag eller ikke, bruker alle organisasjonene/kirkene i sine dokumenter en del plass på å forklare den bibelske tanken om underordning. At kvinnen er underordnet mannen, betyr ikke at mannen skal herske over kvinnen. De understreker Bibelens tydelige tale om at mannen skal elske sin hustru, *slik Kristus elsket kirken og ga seg selv for den* (Ef 5,25). Alle nevner også eksempler på kvinner som fikk stor betydning og innflytelse både som de første oppstandelsesvitnene og videre i mange av de nytestamentlige menighetene.⁶⁴

3.3.2 Taleforbud og Læreforbud

Det er veldig tydelig at spørsmålet om kvinners og menns tjeneste er et spørsmål der mange ulike faktorer spiller inn med ulik tyngde. Likevel er det klart at når vi snakker om et eventuelt taleforbud og/eller læreforbud vil mange være enige om at vi står ved sakens dypeste kjerne. På hvilken måte man forstår og anvender de mest siterte tekstene om dette delemnet, blir for manges vedkommende det avgjørende når man skal konkludere på hvilken lære man skal slutte seg til angående kvinners og menns tjeneste.

Jeg vil innledningsvis sitere de to tekstene som blir flittigst brukt i denne delen av debatten:

⁶³ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 25

⁶⁴ Dette temaet går igjen mange steder i flere av dokumentene, men kan bl.a. ses på følgende steder: Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 5, Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 34, Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 8, Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 128 og Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 23 og 26

1. Kor 14, 33b-38: Som i alle de helliges menigheter 34 skal kvinnene tie når menigheten samles. Det er ikke tillatt for dem å tale; de skal underordne seg, slik også loven sier. 35 Hvis det er noe de vil lære, så la dem spørre sine menn hjemme. For det er en skam for en kvinne å tale i menigheten. 36 Var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut? Er det bare til dere ordet er kommet? 37 Hvis noen mener seg å være profet eller ha åndsgaver, så skal han vite at det jeg skriver, er et Herrens bud. 38 Den som ikke godtar dette, blir selv ikke godtatt.

1. Tim 2, 8-15: 8 På hvert sted vil jeg at mennene skal be med løftede og rene hender, uten sinne og strid. 9 På samme måte skal kvinnene oppføre seg sømmelig. De skal pynte seg med måte og forstand, ikke med alle slags fletninger, gullsmykker, perler eller dyre klær, 10 men med gode gjerninger, slik det passer seg for kvinner som vil leve gudfryktig. 11 En kvinne skal ta imot opplæring i stillhet og underordne seg i alt. 12 Jeg tillater ikke en kvinne å undervise eller bestemme over mannen, hun skal være stille. 13 For Adam ble skapt først og så Eva. 14 Og det var ikke Adam som lot seg lokke, men kvinnen lot seg lokke og brøt budet. 15 Men hun skal bli frelst gjennom barnefødselen – bare de viser forstand og lever i tro, kjærlighet og hellighet.⁶⁵

Det er viktig å understreke det vi allerede har sett, nemlig at disse tekstene ikke kan stå alene som representanter for Bibelens tale om kvinners og menns tjeneste. Både tekstene om underordning (jfr. 3.3.1), hustavlene fra pastoralbrevene og som nevnt Det nye testamentets helhetlige tendens til positiv oppjustering av kvinnen i forhold til normalen i sin samtid m.a. må få tale med også når vi skal snakke om tale- og læreforbud. Likevel siterer jeg disse tekstene spesielt fordi de har fått en helt sentral rolle i debatten pga sin direkte omtale av kvinners opptreden i menighetssammenheng. Dette gjelder også blant mitt utvalg av organisasjoner/kirker. Jeg kunne her også tatt med 1. Kor 11, 5 ”Men en kvinne som ber eller taler profetisk med utildekket hode, fører skam over sitt hode.” siden den omtaler kvinner som taler profetisk uten at det blir problematisert at de gjør nettopp det. Men siden det ikke er entydig av sammenhengen at dette handler om en menighetssammenheng, er denne teksten likevel av en noe annen karakter (men naturligvis ikke dermed uviktig).

Organisasjonene/kirkene vier alle mye oppmerksomhet til disse tekstene. Og med unntak av ImF, ser vi at tolkningen av disse tekstene i stor grad blir utslagsgivende for organisasjonenes/kirkenes standpunkt i debatten om kvinners og menns tjeneste. Som vi så ovenfor, regner ImF

⁶⁵ Det Norske Bibelselskap, *Det nye testamentet 2005*

spørsmålet om tjenstedifferensiering som avklart i ordningsteologien (jfr. 3.1.2 og 3.3.1), sånn at disse tekstene nå bare er med på å definere *hvor* grensen skal gå, og ikke *om* det skal gå en grense.⁶⁶

Den tydeligste motvekten til ImF, finner vi hos Filadelfia Oslo. Når det gjelder den første teksten, 1. Kor 14, presenterer Filadelfia en vanlig tolkning av taleforbudet, nemlig at teksten handler om orden i menighetens samlinger, ikke om tjenstedifferensiering.

Her pålegger Paulus kvinnene å tie når menigheten samles. Dette er imidlertid ikke et generelt forkynnerforbud for kvinner. Forbudet skulle forhindre at møtene ble forstyrret: «*Er det noe de vil lære, så la dem spørre sine menn hjemme*». v 35. Kvinnene skulle ikke avbryte møtene med spørsmål eller forstyrre med prat seg i mellom. Temaet synes kort og godt ikke å være verken kvinnelige eller mannlige eldste. I dette kapitlet var det dessuten ikke bare kvinnene som skulle tie. Også de som taler i tunger skal tie, dersom det ikke er noen der til å tyde, v. 28. Dersom det er en annen som får en åpenbaring, da skal den første tie, som det heter i vers 30. Det er en alminnelig anerkjent tolkning at taleforbudet for kvinner her er knyttet til et ordensspørsmål. Har man spørsmål, reiser man dem ikke der på en provoserende måte som kan stille andre i forlegenhet, men drøfter det i etterkant.⁶⁷

Filadelfia løfter her på sett og vis 1. Kor 14-teksten ut av den sentrale plasseringen denne teksten ofte er blitt gitt i spørsmålet om kvinners og menns tjeneste, idet de mener at teksten rett og slett handler om noe annet. Og de er ikke alene om dette. Blant andre, deler omtrent halve Normisjons utvalg denne oppfatningen. Disse fremholder at vekten i avsnittet ligger på profeti, tungetale og frihet til bruk av andre gaver. Dette tyder i retning av at vi ikke kan si at teksten plutselig begynner å snakke om en fast læretjeneste midt i avsnittet.⁶⁸ Den samme delen av utvalget sier at verbet *manthano*, som oversettes med å *lære* i denne teksten, svarer til det engelske *learn*. Hadde det vært snakk om å lære som i det engelske *teach*, ville verbet *didasko* vært brukt i stedet. Dermed handler det uansett ikke her om et forbud mot at kvinnen skal undervise i menigheten, men vi har rett og slett å gjøre med et prateforbud. De hevder at dette bekreftes av at det er ordet *laleo* som er brukt, i vers 34. Dette mener de ligger nærmest det norske *snakke*, *prate*, (og ikke nødvendigvis det mer tvetydige *tale* slik det står i den

⁶⁶ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 25-28

⁶⁷ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 3

⁶⁸ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 42

oversettelsen jeg har sitert ovenfor).⁶⁹ Kvinnene hadde fått en ny stilling som læremottakere, til forskjell fra den de hadde hatt bl.a. i den jødiske forsamlingen. Dette mener de kan ha ført til at det, både i korintermenigheten og andre kristne menigheter, kan ha vært kvinner som har forstyrret gudstjenesten, kanskje i forbindelse med forståelsen av en profeti eller lignende. Dette kan ha ført til at Paulus la ned dette prateforbudet. Dette var flere lærere i samtiden opptatt av, og det er et tema bl.a. i filosofen Plutarks skrift "Hvordan lytte til undervisning".⁷⁰ Den andre halvdel av Normisjons utvalg forstår likevel denne teksten relativt annerledes. De mener at det er sannsynlig at teksten omhandler også undervisning i menighets-sammenheng.⁷¹ De fremholder at denne teksten og 1. Tim-teksten, som vi kommer tilbake til nedenfor, langt på vei omhandler det samme, og at denne teksten dermed setter grenser for kvinnenes eventuelle forkynner- og lærervirksomhet. De fremholder også begrunnelsen med både underordning og "et Herrens bud" som avgjørende i forhold til å anse disse formaningene som varig gyldige, og dermed relevante i vår tid.⁷²

Hos Misjonssambandet er nettopp begrunnelsen "et Herrens bud" viet stor oppmerksomhet. De mener at denne formuleringen viser at tekstens hovedformål ikke kan være orden i menighetene. Det ville være svært usansynlig å legge et så stort alvor i dette budet slik Paulus gjør i vers 37-38 hvis dette kun handler om orden.⁷³ De mener derimot at denne formuleringen viser at teksten handler om en viktig læreavgjørelse i urkirken, som har autoritet i kraft av å bygge på et bud som kirken har fra Jesus selv.

Dette er formulert slik at det vanskelig kan misforstås. Folk i menigheten som har profetgave eller på annen måte spesiell "åndelig" innsikt, kan prøves på om de "erkjenner" at taleforbudet er grunnet på et Herrens bud. Taleforbudet var altså hevet over den autoritet som menighetens profetgaver representerte. Nå vet vi ikke nøyaktig innholdet av det budet apostelen her henviser til. Det er heller ikke vesentlig for forståelsen av denne teksten. Det avgjørende er at taleforbudet i v. 34 innholdsmessig må stemme overens med et utsagn urkirken har overtatt fra Jesus selv, og som derfor er gjort bindende for "alle de helliges menigheter".⁷⁴

⁶⁹ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 41

⁷⁰ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 40

⁷¹ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 41

⁷² Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 42

⁷³ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 4-5

⁷⁴ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 4

Vi ser i dette sitatet at det også legges vekt på formuleringen ”Som i alle de helliges menigheter”. NLM markerer at avsnittet hvor taleforbudet er plassert, innledes med denne formuleringen. Dette viser at taleforbudet ikke innføres med bakgrunn i en spesiell situasjon i korintermenigheten, men Paulus meddeler dette forbudet i sitt brev i samsvar med en allerede eksisterende, felles praksis i de kristne menighetene, og som har utgangspunkt i dette budet fra Jesus selv.⁷⁵ Begrunnelsen i ”et Herrens bud” gjør også at NLM trekker i tvil at ordet for å tale bare kan bety å prate eller snakke. Da ville man, slik de oppfatter det, måtte anse denne teksten som at den forbyr kvinner all form for ytring i menighetssammenhengen, og dermed ville teksten komme i strid med NT for øvrig, som har mange eksempler på kvinner som har forkynneroppgaver i menighetene. Dermed tolker NLM taleforbudet til å gjelde spesielle funksjoner i menigheten som skal forbeholdes menn. Vi må derfor se denne teksten sammen med 1. Tim-teksten for å spesifisere hva denne funksjonen evt. går ut på, mener de.⁷⁶

Hvis vi beveger oss over mot 1. Tim-teksten, begynner NLM med å påvise den nære sammenhengen mellom disse to tekstene ved å peke på formuleringer og begreper som går igjen begge steder. Sammenhengen er ulik, men anliggendet er det samme. Av dette trekker de den slutningen at ”tale” i 1. Kor 14 og ”lære” i 1. Tim 2 har samme innhold. Videre argumenterer NLM at ”læren” handler om å formidle det kristne budskapet, og i Apostlenes gjerninger og Paulus’ brev ser vi at man opererer med en funksjon i menighetene som har et særlig ansvar for læren. Denne funksjonen kalles eldstefunksjonen. Gjennom eksempler fra bl.a. den viktige læreavgjørelsen i Apg 15 begrunnes viktigheten av denne eldstetjenesten, og man definerer den til å være ulik forkynnertjenesten generelt.⁷⁷ Det påvises at kvinner i mange tilfeller hadde svært sentrale forkynner- og undervisningsroller, og man kan dermed ikke innholdsbestemme læreforbudet til å forby kvinner denne rollen, fordi man da vil forutsette at Bibelen motsier seg selv. Følgelig mener man at eldstefunksjonen er den funksjonen som både læreforbudet i 1. Tim 2-teksten og taleforbudet i 1. Kor 14-teksten omhandler, og som forbeholdes mannen. At dette forbudet fortsatt er gyldig i dag begrunner man i 1. Tim særlig med henvisningen til skapelsen i vers 13-14. Dersom dette kun gjaldt i en spesiell sammenheng, ville begrunnelsen båret preg av det, og ikke vist til skapelsen. Skapelsen åpenbarer jo for oss Guds opprinnelige ordning og ønske. Dermed viser teksten oss

⁷⁵ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 3

⁷⁶ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 4

⁷⁷ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 5

at denne tjenstedifferensieringen handler om et grunnforhold mellom kjønnene som Gud la ned allerede i skapelsen.⁷⁸

Igjen er det Filadelfia som markerer den tydeligste avstanden til NLM hva gjelder tolkning av teksten. I sin behandling av 1. Tim 2, trekker de sin konklusjon i stikk motsatt retning og hevder at teksten nettopp taler inn i en historisk avgrenset situasjon, og dermed ikke forplikter kirken utover sin lokale og tidsmessige kontekst.

I kap 1,3 angir Paulus årsaken til hvorfor han skriver brevet: I menigheten i Efesus har falske lærere blandet lov og evangelium. *Brevet er altså et bidrag i kampen mot fremmed lære.*⁷⁹

Dette sitatet innleder en kort redegjørelse for en teori som har fått relativ bred tilslutning, nemlig at det forelå en vranglære i menigheten i Efesos⁸⁰ der en del kvinner, særlig yngre enker spilte en sentral rolle. Dette mener de er bakgrunnen for at Paulus er så polemisk i språkbruken og ber kvinnene om å gå tilbake til sine tradisjonelle og sosialt aksepterte roller. Dermed vil ikke Filadelfia anerkjenne læreforbudet i 1. Tim 2 som gyldig i dag, men som et resultat av den konkrete situasjonen i Efesos.⁸¹

Frikirken utdyper hva denne mulige vranglæren i Efesos kan ha gått ut på. De refererer en teori om at en gnostisisme med avvikende syn på ekteskap og samliv og på skapelse og syndefall gjorde seg gjeldende i menigheten. En konsekvens av denne vranglæren var at noen lovet frelse ved at kvinnene avsto fra barnefødsler og ekteskap. Dersom dette stemmer, kan det gi grunnlag for en tolkning som sier at dette er en kulturavhengig formanings uten relevans for oss i dag. Det vil også kunne forklare Paulus sterke ord om skaperordningene og kvinnens barnefødsel i sin begrunnelse i denne teksten.⁸²

Frikirkens dokument refererer flere ulike tolkninger både av 1. Tim 2 og 1. Kor 14, uten å trekke ut en tolkning som gjeldende. Likevel uttrykker de en forståelse av sammenhengen

⁷⁸ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 6-7

⁷⁹ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 3

⁸⁰ Timoteus befant seg i menigheten i Efesos da han mottok dette brevet, så brevet er normalt forstått som et brev der Paulus bl.a. gir Timoteus formaninger om hvordan han skal håndtere ulike utfordringer i menigheten i Efesos, der han selv antagelig har en sentral rolle.

⁸¹ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 3-4

⁸² Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 21

mellom disse to tekstene som strider med bl.a. NLM's forståelse av at det er eldstefunksjonen som omtales i begge tekstene.

Kan disse tekstene begrunne at kvinner kan være forkynnere, men ikke ordineres?

For de som fastholder dette skillet, er 1 Tim 2,12 et nøkkelvers. Det må da argumenteres for at det greske verbet *didaskein*, "opptre som lærer", refererer til den lærerfunksjon som hører til den ordinerte tjeneste. I 1 Kor 14 er det imidlertid vanskelig å se at taleforbudet utelukkende kan dreie seg om et forbud mot å inneha et læreembete. For å opprettholde et skille mellom funksjon og embete er man derfor nødt til å se på taleforbudet i 1 Kor 14 som situasjonsbestemt, eller tolke det som et avsnitt som handler om å prøve profeti.⁸³

Dermed sier Frikirkens utvalg at det kun er to muligheter. Enten må man anse taleforbudet i 1. Kor 14 som et situasjonsbestemt forbud, og dermed kunne åpne for kvinner som forkynnere og/eller embetsinnehavere. (Embete tilsvarer her eldstefunksjon.) Eller man kan anse forbudet som allment, og dermed måtte konkludere med at kvinner ikke kan inneha verken forkynneroppgaver eller embete. Andre løsninger synes ifølge denne utlegningen hos Frikirken å være problematiske.

Hva som ligger i begrepet "opptre som lærer" er også gjenstand for drøfting i Normisjons dokument. Her hevdes det at man språklig sett like gjerne kunne oversatt med at Paulus ikke tillater en kvinne å lære. Ordet *didaskein* tyder i den retning. Dermed er det ikke *nødvendigvis* en spesiell funksjon som omtales i 1. Tim 2. Dette forbudet kan ta utgangspunkt i den antatte vranglæren i Efesos (jfr. Filadelfia og Frikirken ovenfor). Men det *kan* likevel være nettopp en bestemt funksjon det her er snakk om. Paulus kan her nedlegge forbud mot at kvinner er hyrde med undervisende lederansvar i menigheten.⁸⁴ Normisjon viser til at Paulus begrunner læreforbudet i skapelsen i vers 13-14, og dette synes dermed å tale for at forbudet gjelder generelt. Samtidig viser de til 1. Kor 11 om kvinnens tildekking av håret ved bønn. Her synes også argumentasjonen å være ut fra allmenne skaperordninger. Men ingen vil likevel hevde at dette er en gyldig formaning i dag.⁸⁵ Flertallet i Normisjons utvalg konkluderer med at 1. Tim 2 nedlegger et varig forbud mot at kvinner innehar en bestemt lærefunksjon i menigheten, mens mindretallet anser teksten som situasjonsbetinget, og dermed uten konsekvenser for våre

⁸³ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 22

⁸⁴ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 38

⁸⁵ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 39

menighets- og forsamlingsordninger i Norge. De mener likevel at teksten kan ha relevans i samarbeidet med nasjonale kirker i flere av Normisjons samarbeidsland der kulturen er annerledes og ligger nærmere denne tekstens opprinnelige kontekst.⁸⁶

I denne gjennomgangen av organisasjonenes/kirkenes tolkninger og konklusjoner ut fra tekstene om tale- og læreforbud har jeg ikke gått nærmere inn på Indremisjonsforbundets tolkninger av disse tekstene. Dette er bevisst unnlatt med bakgrunn i at problemstillingen for avhandlingen handler om å finne hovedargumentene for å endre eller fastholde tidligere standpunkt i møte med spørsmålene rundt kvinners tjeneste. Siden ImF har avklart sitt standpunkt med utgangspunkt i ordningsteologien, er deres eksegese av disse tekstene bare av sekundær interesse for min problemstilling. Det er naturligvis ikke dermed uinteressant for problemstillingen å gå nærmere inn på dette også hos ImF, men av plasshensyn har jeg dermed valgt å gi de andre organisasjonene/kirkene mer plass på dette emnet. For ordens skyld vil jeg likevel kort referere at ImF ligger nær til NLM's argumentasjon. De legger vekt på formuleringen "Herrens bud" som begrunnelsesfaktor. De forstår også 1. Kor 14 og 1. Tim 2 som to tekster om samme emne, og konkluderer med at det tekstene handler om, og som Paulus nedlegger varig forbud mot, er "læreembetet".⁸⁷

3.3.3 Skapelse/Syndefall

Et moment som vi har vært inne på ved flere anledninger uten å gå i dybden på det, er tekstenes begrunnelse i skapelsen. Poenget her er at man mener at dersom en bibeltekst henter sin begrunnelse i skapelsen, peker dette i retning av en varig begrunnelse som ikke vil skifte med kulturer og tidsepoker. På den andre siden har man argumentasjon som går ut på at tjenstedifferensiering har sitt utgangspunkt i syndefallets konsekvenser. Og da er spørsmålet om vi kan anse denne som varig bindende, siden den isåfall er et resultat av et brudd på Guds opprinnelige plan og ordning.

Jeg vil ikke her gå like dypt inn i hver organisasjons/kirkes dokumenter som under de to foregående punktene (3.3.1 og 3.3.2). Det ville føre til for mye gjentakelser, da det er mye det samme som blir sagt i ulike ordelag. Men da denne tematikken er et sentralt punkt i debatten, vil jeg ta med noen representative eksempler.

⁸⁶ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 39-40

⁸⁷ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 106-133

ImF skriver i sin eksegesi av teksten fra 1. Tim 2 at vers 13, som begrunner læreforbudet med at Adam ble skapt først, og så Eva, er et klart indisium om at dette handler om en varig ordning.

Her vert læreforbudet grunngeve med den orden som er frå skapinga av. Det kan såleis ikkje vera tidsavgrensa. Det er altså ikkje opphaveleg eit resultat av ei syndefallsordning som er avskipa i den nye pakta. Forbudet høyrer til den varige struktur som fylgjer av skapinga.

Paulus hentar truleg skriftprovet sitt frå 1. Mos. 1 og 2. Ut frå desse gamaltestamentlege tekstane er det heilt klårt at mann og kvinne er likeverdige. Men frå skapinga av har funksjonane vore ulike.⁸⁸

Denne begrunnelsen står som et motsvar til alle argumenter om at ulikheten i funksjoner mellom mann og kvinne er et resultat av syndefallet, og dermed ikke Guds opprinnelige plan. Både NLM⁸⁹ og deler av både Frikirkens⁹⁰ og Normisjons⁹¹ utvalg deler langt på vei dette synet.

Likevel problematiseres dette anliggende i flere av utvalgets dokumenter. Filadelfia understreker likeverdet i skapelsen med henvisning til 1. Mos 2, 18, og hevder at dette taler for likhet også i ansvar og funksjon. De mener at syndefallet kom inn i forholdet mellom mann og kvinne og endret på disse vilkårene, ikke etter Guds vilje, men på tross av den.

Det skjedde noe i fallet som forskjøv Guds planer, 1 Mos 3, 16: «*Til kvinnen sa han: Stor vil jeg gjøre din møyne så ofte du er med barn; med smerte skal du føde. Din lyst skal stå til din mann, og han skal råde over deg.*» Det er god grunn til å se senere tro og tradisjon om kvinnens underordning i lys av dette. Tanken om at kvinnen er et mindreverdige vesen som mannen skal råde, herske og styre over, er en tanke som har gjennomsyret mye religiøs tenkning.⁹²

Videre argumenteres det hos Filadelfia at når Jesus kom for å gjenopprette det som var ødelagt av syndefallet, så omfattet det også en gjenopprettelse av forholdet mellom mann og

⁸⁸ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 130

⁸⁹ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 8

⁹⁰ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 6

⁹¹ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 35 og 38-39

⁹² Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 6

kvinne. I vår tid, etter Jesus frelsesverk, er det dermed ingen grunn til å ta vare på ordninger som kom inn som et resultat av syndefallet.⁹³ Denne henvisningen til at ulikheter i funksjon og tjeneste er et resultat av syndefallet, berøres også av Normisjon, uten at det der trekkes en like tydelig konklusjon som hos Filadelfia.⁹⁴

3.3.4 Sømmelighet

I flere av bibeltekstene, brukes begrepet sømmelig som en begrunnelse for en ulik funksjon mellom kvinner og menn. Frikirken vier dette begrepet et helt kapittel i sin utredning. De lister opp 10 tekster i den nytestamentlige brevlitteraturen der sømmelighet, skam, ære og lignende er tema.⁹⁵ De stiller spørsmålet om hvorvidt sømmelighet kan være uavhengig av den kulturelle situasjonen man befinner seg i. Paulus henviser til skam og sømmelighet når han sier at kvinnen skal tildekke hodet når hun ber eller taler profetisk. Dette kan vanskelig ses på som usømmelig i dagens virkelighet. Samtidig viser de til at det i Det nye testamentet er Gud, og ikke samfunnet som avgjør hva som er sømmelig eller usømmelig, ærerikt eller skammelig. De konkluderer ikke på hvordan dette skal forstås, men fremmer et tolkningsprinsipp for disse tekstene om å forsøke å finne ut hvordan disse formaningene er blitt forstått i kirkens historie, særlig i kirkens første år.⁹⁶

Normisjon drøfter dette temaet, og stiller spørsmålet om Paulus henvisning til sømmelighet i sin begrunnelse for tjenstedifferensiering, i vår tid må forstås som et argument for nettopp å fjerne den samme tjenstedifferensieringen.

Den gangen var det usømmelig og derfor noe som ble en hindring for evangeliet at kvinner opptrådte i forsamlingene og hadde myndighet overfor menn. I dag er dette helt annerledes, ja, motsatt. Det som var sømmelig den gangen, virker usømmelig i dag.⁹⁷

I etterkant av dette, drøfter de hvorvidt det virkelig var usømmelig den gangen at kvinner talte i menighetens forsamling. Her sto tradisjonen fra synagogen i motsetning til den hellenistiske kulturen for øvrig, og korintermenigheten var en del av begge disse kulturene. For dersom det

⁹³ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 6-7

⁹⁴ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 31 og 39

⁹⁵ 1. Kor 11, 13-15; 1. Kor 14, 40; Kol 3, 18; 1. Tim 2, 9; Tit 2, 3-5; 1 Kor 9, 19-23; 1. Tess 4, 12; 1. Tim 5, 14; Tit 2, 1-10; 1. Pet 3, 1-2

⁹⁶ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 15-17

⁹⁷ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 41

ikke var usømmelig at kvinner talte, gir det nemlig et nytt lys til denne tematikken. I så fall blir det mer naturlig å argumentere for at sømmelighetshensynet ikke er kulturavhengig, og dermed kan være bindende også for oss i dag.⁹⁸

Disse korte henvisningene til Frikirkens og Normisjons behandling av sømmelighetsbegrepet gir et godt innblikk i hvordan argumentene på dette punktet peker i ulike retninger. Jeg ønsket å ta med dette underpunktet for ytterligere å vise kompleksiteten i argumentasjonen rundt spørsmålene om kvinners og menns tjeneste. Det er likevel ikke formålstjenlig å gå mer i dybden på dette punktet her, med de omfangsbegrensninger denne avhandlingen har.

3.3.5 Sammenfatning

Begrepsparene underordning/hodefunksjon og taleforbud/læreforbud er uten tvil de mest sentrale momentene i møte med kjønnteologien i denne avhandlingens sammenheng. Det er disse momentene som har fått mest plass i organisasjonenes/kirkenes dokumenter om kvinners og menns tjeneste, og følgelig har jeg viet mest oppmerksomhet til disse i dette analysekapitlet. Begrunnelsene som viser til skapelse/syndefall og til sømmelighet er tatt med fordi de er med på å utdype og fargelegge bildet av debatten. Flere underpunkter kunne vært innført, men det er de punktene jeg her har tatt for meg som avgjort er de mest sentrale, og derfor mest egnet til å belyse problemstillingens anliggende.

Vi har sett at organisasjonene/kirkene deler seg etter et relativt gjenkjennbart mønster på de ulike punktene. Likevel er det mange større og mindre nyanser som er med på å plassere de fem organisasjonene/kirkene med hver sine konklusjoner. Vi vil i kapittel 4 gå nærmere inn på å drøfte gyldigheten i den argumentasjonen som leder fram mot konklusjonene hos de fem.

3.4 Sammenfatning

Denne analysen har hatt som formål å gi et bilde av organisasjonenes/kirkenes ulike tilnærming til mange av delemnene som til sammen danner grunnlaget for å konkludere i spørsmålene om kvinners og menns tjeneste. Vi har gått inn på hovedunderpunktene bibelsyn/bibelbruk, embetssyn og kjønnteologi og fått et innblikk i en sammensatt argumentasjon på

⁹⁸ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 41

en rekke underpunkter som i større eller mindre grad er med på å prege de endelige konklusjonene som trekkes hos organisasjonene/kirkene.

Punkt 3.3 om kjønnteologi er det avgjort største punktet i kapitlet, og utgjør over halvparten av analysen. Det er her jeg direkte har tatt for meg de ulike hovedargumentene i debatten. Ut fra min problemstilling, som spør etter de avgjørende argumentene i debatten, var det naturlig å bruke en del plass på dette. Dette punktet vil være det nærmeste jeg kommer en oppstilling av hovedargumenter i denne avhandlingen.

I kapittel 4 vil jeg gå nærmere inn i disse konklusjonene, og forsøke å si noe om hvorvidt organisasjonene/kirkene er konsekvente i sin argumentasjon, og om konklusjonene de kommer med, kommer styrket eller svekket ut av en slik gjennomgang. Jeg vil her også forsøke å trekke inn relevante stemmer utenfra, for å belyse organisasjonenes/kirkenes dokumenter noe bredere.

4. Drøfting

4.0 Innledning

Det er en stor oppgave å gå løs på et drøftingskapittel med dette temaet. Som vi har fått et lite innblikk i gjennom kapittel 3, er feltet svært omfattende og mangefasettert. Jeg ønsker å nærme meg denne materien med respekt for de enkelte organisasjonenes/kirkenes standpunkter i debatten, og også for deres vei fram mot disse standpunktene.

Jeg har delt dette drøftingskapitlet inn i punktene underordning, ekklesiologi og nådegaver og til slutt kjønns polaritet. Noen av disse punktene vil ha tilhørende underpunkter. Andre punkter kunne naturligvis vært tatt med, men avhandlingens omfangsbegrensning krever et utvalg. Dette utvalget er derfor gjort fordi de nevnte punktene peker seg ut som egnede til å sette fingeren på en mulig mangelfull argumentasjon i deler av organisasjonenes/kirkenes dokumenter, og i noen grad for å peke på viktige sider av debatten som ikke har fått videre oppmerksomhet hos organisasjonene/kirkene. Poenget mitt er ikke her først og fremst å falsifisere noen av organisasjonenes/kirkenes argumenter eller konklusjoner, men å få fram vesentlige aspekt og nyanser som kan vil være av vesentlig betydning når man skal vurdere spørsmålene om kvinners og menns tjeneste. Som forrige kapittel først og fremst har omhandlet problemstillingens første del, om *hvilke* argumenter som har vært avgjørende for organisasjoner og kirker, vil dette kapitlet ha sin hovedvekt i problemstillingens andre del, om hvordan disse argumentene kan vurderes teologisk. Dermed handler det her om argumentenes *styrke*. Jeg vil vektlegge indre logisk konsekvens i dokumentenes argumentasjon som kriterier for sterk argumentasjon. Samtidig vil jeg til en viss grad sammenligne de ulike dokumentenes argumentasjon seg imellom, samt hente inn noe supplerende litteratur for å belyse enkeltargumenter og sammenhenger fra et videre aspekt.⁹⁹

Målet for kapitlet må være, holdt sammen med det vi har funnet i kapittel 3, å gi et fugleperspektiv over spørsmålene om kvinners og menns tjeneste innenfor min problemstillings anliggende. Og for å gjøre dette fugleperspektivet mer spennende og matnyttig, vil det være

⁹⁹ Torleiv Austad gjør rede for en slik måte å tolke teologiske tekster på. Austad, *Tolkning av kristen tro*, 165-166

nødvendig fra tid til annen å fly noe høyere opp for å se hvor vi befinner oss i den store sammenhengen, og ved andre anledninger å stupe enda lengre ned for å skaffe et klarere bilde over enkelte delområder.

Før vi går inn i drøftingen av enkeltheter i argumentasjonen, kan det være nyttig å oppsummere helt kort hvilke konklusjoner de ulike organisasjonene/kirkene hver for seg har kommet til på bakgrunn av sine drøftinger og utredninger. Som vi så i kapittel 2, er det Indremisjonsforbundet¹⁰⁰ og Misjonssambandet¹⁰¹ som er helt klare på at kvinner ikke kan inneha alle funksjoner i organisasjonen. Begge klargjør, med små nyanseforskjeller, hvilke tjenester som er åpne for begge kjønn, og hvilke som er forbeholdt menn.¹⁰² Filadelfia Oslo er klare på at de endrer sin praksis til heretter å åpne alle funksjoner i kirken for begge kjønn.¹⁰³ Normisjon opererer med to sidestilte syn, der man kan innsette kvinner i alle stillinger i organisasjonen, men der ansatte og tillitsvalgte i organisasjonen likevel, med utgangspunkt i egen overbevisning, kan reservere seg fra samarbeid med kvinner som er ordinert til prestedtjeneste.¹⁰⁴ I Frikirken er prosessen ennå ikke avsluttet. De opererer fram til Synoden i 2011 med en midlertidig ordning, der kvinner nå, etter synodevedtakene i 2004 og 2005, kan ordineres, men der det ennå ikke er åpnet for at kvinner kan være hovedpastorer eller ledere i eldsteråd og heller ikke tilsynsmenn i presbyteriestyrer eller synode.¹⁰⁵

4.1 Underordning

Kan vi ta på alvor en teologi som fortsatt tviholder på en underordningstanke mellom kjønnene? Jeg vil i dette punktet kort ta for meg to tilnærminger til begrepet underordning, som er svært ulike, og som derfor må finne seg i å bli satt under lupen. Stilt ved siden av hverandre vil disse to tilnærmingene belyse debatten om underordning ganske bredt.

¹⁰⁰ Hallaråker, Karl Johan. *Leiarskap og tilsyn*, ImF, 2008, avsnittet "Kva med `tenestedeling`?"

¹⁰¹ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 9-10

¹⁰² ImF: Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 161-172 og

NLM: Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 11-13

¹⁰³ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 13

¹⁰⁴ Normisjons landsstyre. *Referat fra landsstyrets sak LS 506/02*

¹⁰⁵ Frikirkensynoden. *Referat av vedtaket fra Frikirkens synode 2005*

4.1.1 Ordningsteologi

Vi har flere ganger støtt borti begrepet *ordningsteologi*, særlig i forbindelse med ImF's konkludering i at kvinner ikke kan inneha alle funksjoner i forsamlingen. Tanken hos ImF går ut på at Guds ordninger har sin begrunnelse i skapelsen. Dermed er det ikke aktuelt å anse underordningstanken i Bibelen som kultur- eller tidsbegrenset. De redegjør utførlig for ordningsteologien, og polemiserer mot å begrense Bibelen til å tale varig om evangeliet, men tidsavgrenset om skaperordningene.¹⁰⁶

Det som kan bli problematisk i ImF's argumentasjon, er selve begrepsbruken. Ordet *ordning*, og dermed også *ordningsteologi*, kan nemlig lett bli tvetydig i denne sammenhengen. Det er tydelig i ImF's redegjørelse for ordningsteologi at de med begrepet ordninger mener skaperordningene. I dette innbefatter de blant annet underordningstanken mellom menn og kvinner. Problemet oppstår når de angriper dem som skiller mellom ordningsspørsmål og bekjennelsesspørsmål.¹⁰⁷ For her beveger man seg over i en forståelse av begrepet ordninger som betyr *menighetsordninger*, altså hvordan man forordner menigheten. Man snakker da om muligheten for å skille mellom ordningsspørsmål og bekjennelses- eller lærespørsmål, (jfr. 3.1.2) der bekjennelsesspørsmålene er de spørsmålene som er avgjørende for menighetens dogmatiske lære, mens ordningsspørsmålene handler om den praktiske måten å organisere menigheten og tjenestene på.

Det skal ikke trekkes i tvil om ImF er klar over denne tvetydigheten av ordet ordninger. Det er de åpenbart. Men når de omtaler sine meningsmotstandere, og kritiserer dem for ikke å anerkjenne Bibelens tale om ordningene, beveger de seg i et landskap der det ikke alltid er like åpenbart hvilken definisjon av ordninger det dreier seg om. (jfr sitatet i 3.1.2) Dermed blir det noe usikkert hva de angriper, om det er meningsmotstandernes tanker om menighetsforordningene, eller deres tale om Guds skaperordninger. Dette fremstår rett og slett som ganske forvirrende, noe som er svært uheldig på et så sentralt punkt for ImF som bygger hele sin konklusjon i spørsmålet om tjenstedifferensiering på nettopp ordningsteologien.

Det bør også påpekes at ImF med sin sterke vektlegging av ordningsteologiens betydning i denne sammenhengen stiller seg laglig til for hogg for de som vil påstå at de i denne sammen-

¹⁰⁶ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 25-28

¹⁰⁷ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 25

hengen ikke lærer i overensstemmelse med den lutherske bekjennelsen. I CA VII leser vi at det eneste som kreves for sann enhet i kirken er enighet om evangeliets lære og om forvaltningen av sakramentene. CA krever ikke ensartede skikker.¹⁰⁸ Jeg legger merke til at på dette punktet er det Filadelfia som formulerer seg mest luthersk og i tråd med CA VII, da de i avsnittet jeg siterte i 3.1.2. uttaler at det er læren som er urokkelig, til forskjell fra ordningene.

4.1.2 Underordning og likestilling

Vi har sett at Filadelfia Oslo trekker fram et ikke uvanlig argument der de med utgangspunkt i 1. Pet. 2, 18 sammenligner kvinners underordning under sine menn med slavers underordning under sine herrer. (jfr. 3.3.1) Argumentasjonen hos Filadelfia er at når Bibelen lærer begge deler, skjønner vi at dette ikke kan være gyldig i dag, men kun må forstås som en kulturell formaning. For ingen i vår vestlige teologiske debatt i dag vil forsvare slavehold med begrunnelse i Bibelen.¹⁰⁹

Er dette et uttrykk for en bærende måte å argumentere på i Filadelfias dokument, eller er dette en uvesentlig detalj i den store sammenhengen? Dersom det er det første, kan det være vesentlig å peke på Luthers forståelse av det nevnte skriftsted. I hans lille katekisme, ser vi nemlig at han anser Bibelens formaninger til slavene¹¹⁰ som gyldige også i dag. Men i vår (eller Luthers) tid må vi omtolke dette som formaninger til oss som arbeidstakere om å forholde oss med respekt til våre arbeidsgivere.¹¹¹

Det vil være å trekke det for langt å si at dette argumentet hos Filadelfia er en avsporing fra debatten, kun med denne ene henvisningen til Luthers lille katekisme, Dermed kan vi ikke ut fra dette problematisere Filadelfias konklusjon om kvinner som eldste. Jeg tar likevel med dette eksemplet, fordi jeg synes det er et eksempel på en tidvis litt rask og problematisk måte å trekke slutninger på i deres dokument når de omtaler underordning. Det kan virke som om

¹⁰⁸ Brunvoll, Arve. *Den norske kirkes bekjennesskrifter*, 48-49

¹⁰⁹ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 4-5

¹¹⁰ For ikke å ta fokus fra saken og føre tankene over på slavehold, kan det være nyttig kort å avklare at Bibelen oppjusterte både kvinnes og slavens status i forhold til sin samtid. Man kan ikke bruke verken Paulus' eller Peters ord som argument for at de ville forsvare slavehold i samtiden. Men vi ser ikke dette som noe hovedpunkt i deres skrifter, fordi dette ikke var deres hovedanliggende. Paulus brev til Filemon viser oss imidlertid at Paulus var i stand til å forstå slavens situasjon og også til å tale deres sak.

¹¹¹ Brunvoll, Arve. *Den norske kirkes bekjennesskrifter*, 146-147

det ligger et uuttalt premiss om at underordning innebærer et fravær av likeverd. Dette mener jeg blir synlig bl.a. i et av deres innledende avsnitt, der de skriver:

I våre holdninger og handlinger har vi vist for liten forståelse for den enkelte kvinnes kall og utrustning og for menneskers behov for kvinnes ledergaver. Vi erkjenner at vi kan ha brukt Bibelen til å gi autoritet og legitimitet til fordommer og et mannspreget kjønnsrollemønster. Dette har i praksis hatt en underkuende og ekskluderende virkning. Det er med sorg vi må innrømme alt det gullet som har gått tapt, alle de gaver som ikke kom til sin rett og alt det som ikke ble utført fordi vi ikke i tilstrekkelig grad tok imot de gaver Gud gav oss.¹¹²

I utgangspunktet er det forbilledlig og flott å møte dette spørsmålet med en slik ydmyk holdning preget av selvransakelse. Likevel kan formuleringene her oppfattes som preget av at konklusjonen allerede er trukket. Ord og uttrykk som for eksempel *kvinnes ledergaver*, *underkuende* og *de gaver Gud gav oss* bærer preg av at man allerede har forkastet underordningstanken før man har begynt på selve eksegesen og drøftingen av spørsmålet om en eventuell underordning i familie og menighet. Man er i innledningen til en drøfting om hvorvidt kvinner kan inneha visse tjenester og gaver eller ikke, men beklager allerede at kvinner ikke har fått utøve nettopp disse tjenestene og bruke nettopp disse gavene.

Videre kommer det samme anliggende til uttrykk når de nærmer seg det konkluderende avsnittet og sier:

Det må være en krevende situasjon for kvinner å være vitne til den debatten som føres – gjerne av menn – om kvinnes rett til å utøve de tjenester de er kalt og utrustet til når behovet for å gi verden evangeliet og vitalisere den kristne menighet er så stort. Mon tro om ikke tiden er inne til å realisere det tjenestepotensial som er gitt de kvinner som Kristus har rettferdiggjort, kalt, utrustet og salvet med sin Ånd!¹¹³

For en nøytral leser av Filadelfias dokument vil disse eksemplene kunne være av villedende karakter. Det å nærme seg dette dokumentet med åpenhet for at underordningstanken kan være et bibelsk varig ideal, blir vanskelig med så mange hentydninger som synes å være preget av dagens likestillingstankegang. Disse avsnittene representerer utvilsomt unntakene i dokumentet, men de er likevel av impliserende karakter i den forstand at de sannsynligvis har

¹¹² Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 1

¹¹³ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 11

vært med på å prege større deler av dokumentet. Derfor kan det være grunn til å stille spørsmålstegn ved dokumentets tilnærming når det gjelder underordningsbegrepet i denne debatten.

4.1.3 Sammenfatning

Disse to underpunktene om ordningsteologi og underordning vs likestilling er naturligvis bare to av svært mange underpunkter som kunne vært trukket inn her. Disse er tatt med for å gi et inntrykk av ulikheten i tilnærming til underordningsbegrepet som gjør seg gjeldende i debatten. (Når det gjelder selve begrepet likestilling og dens betydning i denne debatten, vil dette drøftes nærmere i 4.3.2.)

4.2 Ekklesiologi og nådegaver

Kapittel 3 i avhandlingen har et eget punkt om embetssyn (3.2). Dette var et naturlig punkt å ta med ut fra måten flere av organisasjonene/kirkene organiserer sine dokumenter på. Vi ser gjentatte ganger henvisninger til personalt eller funksjonalt orientert embetssyn og reddegjørelser for hvilke konsekvenser for synet på kvinners og menns tjeneste som impliseres ut fra hvordan man definerer embetet. Som det fremgår av 3.2, er det utvilsomt berettiget å omtale embetssynet som viktig når vi drøfter kvinners og menns tjeneste, men når jeg her skal forsøke å si noe om dette vil jeg utvide denne rammen noe. Embetssyn vil nemlig bare dekke deler av det som må sies å være vesentlig i denne sammenhengen, siden spørsmålet om menns og kvinners tjeneste ikke med nødvendighet kan besvares utelukkende ved å se på selve embetet og dets innhold. Mer sakssvarende for min problemstilling vil være å snakke om *eklesiologi*, altså læren om hele menigheten, ikke bare en enkelt definert funksjon.

Dette vil samtidig bedre ivareta det faktum at noen av organisasjonene/kirkene ikke anerkjenner et kirkelig embete som gyldig eller relevant i vår tid i det hele tatt. Som vi har vært inne på i 3.2.2, understreker flere av dokumentene vi behandler at vi etter Jesu soning på korset ikke lenger behøver noen prest, da i betydningen offerprest.¹¹⁴ Dermed vil man, heller

¹¹⁴ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 7-8, Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 44-46 og Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 13

enn å drøfte kvinners adgang til embetet, snakke om enkelte *funksjoner* i menigheten/forsamlingen som gjenstand for denne debatten.

Alle organisasjonene/kirkene betoner i sine dokumenter viktigheten av det almenne prestedømmet, hvor hele menigheten/forsamlingen har del i ansvaret for å forkynne evangeliet. Men det uttrykkes samtidig hos flere at dette på ingen måte innebærer at hvem som helst skal utføre hvilken som helst tjeneste.¹¹⁵ Det er tydelig at enten man definerer et kirkelig embete eller ikke, ender alle organisasjonene/kirkene opp med en eller flere funksjoner som blir gjenstand for drøftingen om kvinners eventuelle adgang til disse. Frikirken og Normisjon er de som i størst grad omtaler det kirkelige embetet. Frikirken har sin eldstefunksjon og sin pastortjeneste med ordinasjon.¹¹⁶ Normisjon har sitt nære samarbeid med Den norske kirke og deres presteembete, men de er samtidig midt i en brytningstid der det stadig flere steder blir definerte Normisjonsmenigheter eller -forsamlinger som får sine egne ledere, noen steder med egen ordinasjon, andre steder i overensstemmelse med den lokale prest og biskop i Den norske kirke, samt andre mellomløsninger. Hyrdefunksjonen, som Normisjon kaller den, havner dermed på ulike steder ut fra sammenhengen. I noen tilfeller er dette hos generalsekretær, i andre tilfeller hos regionleder eller forsamlingsleder og i atter andre tilfeller blir dette ivaretatt gjennom Den norske kirkes tilsynsansvar.¹¹⁷

ImF, NLM og Filadelfia kommer til andre slutninger og bruker delvis andre begreper om den/de funksjoner som eventuelt skal skilles ut. Filadelfia har både pastor- og eldstefunksjon, og de tillegger det tyngste læreansvaret til eldsterådet. Samtidig understreker de i sitt dokument at de ikke anerkjenner et kirkelig embete, fordi de ut fra Bibelens tale om det almenne prestedømme regner alle menighetens medlemmer som prester for Gud.¹¹⁸ NLM og ImF på sin side har verken prester eller eldste, men lister opp en del tjenester som faller inn under det de vekselvis omtaler som hyrdefunksjon eller funksjon med læreansvar og lignende begreper.¹¹⁹

¹¹⁵ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 25-28, Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 2, Grandhagen, *Kvinnerns tjeneste i den troende forsamling*, 10-11, Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 46 og Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 10

¹¹⁶ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 12

¹¹⁷ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 2-3

¹¹⁸ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 2

¹¹⁹ Grandhagen, *Kvinnerns tjeneste i den troende forsamling*, 11-13 og Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 164-172

Når dette er oppsummert, vil jeg for enkelhets skyld videre i dette punktet omtale det som tidligere i de foregående avsnittene omtales som det kirkelige embete, hyrdefunksjon, lærefunksjon, eldstefunksjon m.a. som *hyrdefunksjon*. Dette vil være sakssvarende for følgende drøfting, så lenge vi bevarer i bakhodet at organisasjonene/kirkene har ulike måter å organisere og definere denne funksjonen på.

Vi kommer her nemlig inn på to svært vesentlige momenter i debatten, som henger tett sammen. Hvem kan avgjøre hva som er en ”ekte nådegave”? Og i hvilken grad er det i bibeltekstene en sammenheng mellom hyrdefunksjonen og nådegavetekstene? Vi så i 3.2.2 hvordan ImF og NLM velger en motsatt tilnærming i forhold til Filadelfia når vi snakker om hvem som har nådegave til å være hyrde. ImF sier at Gud ville handle i strid med sitt eget ord dersom han ga en kvinne en slik nådegave.¹²⁰ NLM hevder tilnærmet det samme¹²¹, mens Filadelfia mener at kirkehistoriens eksempler på kvinner med nådegave til å være hyrde bekrefter at kvinner kan inneha hyrdefunksjon.¹²² Dermed blir det ganske avgjørende hvordan en menighet/forsamling forholder seg til en person (mann eller kvinne) som måtte hevde å inneha en hvilken som helst nådegave generelt, og nådegaven til å være hyrde spesielt.

Videre blir det vanskelig å forholde seg til en slik problematikk uten å avklare hvorvidt Bibelen foreskriver en spesiell nådegaveutrustning for de som skal bekle hyrderollen. Når vi leser pastoralbrevene, ser vi at det listes opp en rekke punkter om hva som kreves av en hyrde.¹²³ (Tekstene bruker her ordene tilsynsman og eldste.) Likevel nevnes det ingen steder i disse tekstene at en hyrde skal inneha en spesiell nådegaveutrustning. Dette danner grunnlag for å drøfte om den nytestamentlige ekklesiologien opererer med to parallelle tjenestekategorier. Kan man tenke seg at Bibelen foreskriver en hyrdetjeneste som skal heves over de andre tjenestene på en slik måte at man til denne tjenesten har en egen utvelgelsesprosess som foregår etter andre kriterier enn til andre funksjonene i menigheten? I så fall må nådegavetekstene regnes som relevante bare for de øvrige tjenestene i menigheten. Denne måten å tenke har klare fellestrekk med en personalt orientert embedstenkning (jfr. 3.2.1).

¹²⁰ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 71-72

¹²¹ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 8 og 10-11

¹²² Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 2 og 8

¹²³ 1.Tim 3 og Tit 1

La oss begynne med det siste, for deretter å forsøke å si noe om hvordan en eventuelt kan bekrefte (evt. avkrefte) om en nådegave er ”ekte”. Det gjøres i dokumentene fra fire av organisasjonene/kirkene i liten grad rede for denne problematikken. Frikirkens dokument er det eneste som vier dette temaet videre oppmerksomhet. De ser et poeng i at ingen av nådegavelistene i Det nye testamentet nevner utrustning til å være eldste eller tilsynsmann som en nådegave eller tjenestegave¹²⁴ og fortsetter resonnementet slik:

Videre er det i 1 Tim 3,1-7 og Tit 1,6-9 gitt oversikter over hvilke egenskaper en eldste/tilsynsmann skal ha. I listene nevnes at en tilsynsmann skal være ”dyktig til å lære andre” og være i stand til ”å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstanden til dem som sier imot.” Begge disse oversiktene har imidlertid sin hovedvekt på etiske kvalifikasjoner hos den person som velges.

Eldste- eller pastortjeneste kan ut fra dette vanskelig defineres som en entydig tjenestegave. Personer med ulike nådegaver kan settes inn i tjenesten. Gud gir sine nådegaver fritt og til den han selv vil (1 Kor 12,11). Eldstetjenesten kan ikke sees å være forbeholdt personer med bestemte nådegaver, og det er ikke bestemte nådegaver som er forbeholdt personer som har eldste- eller pastortjeneste i menighetene.¹²⁵

Med dette resonnementet definerer Frikirken nådegavene til å lede (Rom 12,8; 1.Kor 12,28) eller til å være hyrde (Ef 4,11) som noe annet enn en mulig nådegave til å være eldste eller tilsynsmann. De definerer heller ikke formuleringen ”dyktig til å lære andre” (1. Tim 3,2) som sammenfallende med det å inneha nådegave til å være lærer. Muligens kan dette være noen av de tause argumentene som ligger bak hos de andre organisasjonene, og som fører til at de konkluderer annerledes?

Teolog og filosof Olav Valen-Sendstad skriver følgende om sammenhengen mellom nådegaver og embete:

Det nye testamente kjenner ikke noe ’embete’ uten på basis av eller i sammenheng med nådegaver, se særlig 1 Kor 12-14.¹²⁶

¹²⁴ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 11-12

¹²⁵ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 12

¹²⁶ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 7-8

Teologiprofessor Harald Hegstad går via den sveitsiske teologen Hans Küng dypere inn i den samme tematikken:

Også i nytestamentlig tid ser vi at det finnes noen tjenester som har en mer ordnet og permanent karakter. Med utgangspunkt i sin før nevnte behandling av begrepet charisma/nåde-gave går Küng videre til en diskusjon om de mer *permanente tjenester*, som han forstår som ”offentlige menighetsfunksjoner, innsatt av Gud, som må utøves konstant og regelmessig.” Disse tjenester/embeter må imidlertid ikke forstås som noe annet enn nådegavene/charismene, men som en spesiell form av disse. Nådegave er altså det videre begrep, embete det trangere.¹²⁷

Han ser her embetet som begrunnet i nådegavene, ikke som uavhengig av den. Tjeneste og nådegave ses på som to uadskillelige sider av samme sak. Vi forstår samtidig av sitatet at det finnes permanente tjenester eller funksjoner i menigheten som til enhver tid skal ivaretas. Innunder denne kategorien faller utvilsomt hyrdefunksjonen. Videre i sin artikkel skriver Hegstad at hva som eventuelt skal defineres som embete, i stor grad handler om terminologiske vurderinger. Og i vår norske embetsmannstradisjon anbefaler han å la være å bruke begrepet embete i kirkelig sammenheng overhode.¹²⁸

Dette er så langt jeg har anledning til å gå inn i denne tematikken. Og uten å konkludere bombastisk, vil jeg med bakgrunn i sitatene fra Hegstad/Küng og Valen-Sendstad, samt mine egne kommentarer til Frikirke-sitatet ovenfor, gå videre med utgangspunkt i at vi kan anta at Det nye testamentet holder hyrdefunksjon og nådegaver sammen.

Dermed vil det være svært vesentlig å kunne besvare spørsmålet om hvordan man avklarer om en nådegave er ”ekte” eller ikke. For dersom nådegaven er ekte, må det per definisjon innebære at den er gitt av Gud. Og det er innlysende at man ikke kan hevde for eksempel at Gud gir kvinner nådegave til å være hyrde og samtidig ikke tillater dem å tjene med nettopp denne nådegaven. Følger man definisjonen til Küng/Hegstad, vil selve utgangspunktet for en slik problematikk bli et paradoks, siden man ikke kan tenke seg nådegaven adskilt fra

¹²⁷ Harald Hegstad ”En kropp – mange lemmer` Skisse til tjenesteteologi for Den norske kirke” i *Halvårsskrift for Praktisk Teologi 2 – 2009* (red. Harald Hegstad; Oslo: Luther Forlag, 2009) 29-38, 34

¹²⁸ Hegstad ”En kropp – mange lemmer”, 35

tjenesten.¹²⁹ Likevel er spørsmålet relevant, da det beskriver en vanlig situasjon som mange har kommet i, der noen hevder at en kvinne er utrustet med hyrde-nådegave fra Gud, og dermed bør få gå inn i hyrderollen. Dermed må man forholde seg til denne problematikken enten ved å avvise premisset, med utgangspunkt i tankegangen fra Küng/Hegstad, eller ved å besvare det på sine egne premisser. ImF besvarer dette ved å si at en kvinne som gir Guds ord rom og som er fylt av Den Hellige Ånd, vil innrette seg etter Guds ordninger, altså vil hun ikke hevde å ha nådegave til å være hyrde.¹³⁰ Dette er naturligvis en konsekvent måte fra ImF's side å forholde seg til dette spørsmålet på, men den kan oppleves som hard av kvinner som lurer på om de har kall og nådegave til slik tjeneste. Teologiprofessor Kjell Olav Sannes møter denne problematikken med en litt annen innfallsvinkel når han legger fram hvilke kriterier han mener er gyldige i debatten om kvinners tjeneste:

Tilsvarende kan ikke henvisninger til kvinners personlige overbevisning om å være kalt av Gud til en spesiell tjeneste, være et avgjørende argument. Dette sier jeg ikke for å forringe betydningen av kallsbevisstheten, verken hos kvinner eller menn. Men som evangeliske kristne bør vi kunne enes om at det først må avklares om det er bibelsk dekning for en slik ordning. Et subjektivt kall kan ikke brukes som et objektivt argument – like lite som ukontrollerbare påstander om at en har fått et profetisk budskap eller om at Gud har vist en at det ene eller annet standpunkt i denne saken er det eneste rette, i seg selv kan være utslagsgivende.¹³¹

Han sier med andre ord at en fremgangsmåte der man vil forsøke å besvare spørsmålet om kvinners tjeneste ved å ta stilling til om det finnes eksempler på kvinner som har "ekte" nådegave til å være hyrde, vil være å gå bakveien for å finne en konklusjon. Dette resonnementet fra Sannes må anses som et vesentlig direktiv i vår postmoderne virkelighet, der det anses som svært ekskluderende å mene noe om andres overbevisning, også når det er snakk om eventuelt kall og utrustning. Spørsmålet om hvordan man bekrefter en eventuell nådegave til å være hyrde kan fortsatt være høyst relevant, men ikke lenger i vår sammenheng, da vi først kan besvare dette etter å ha avklart vårt ståsted i spørsmålet om hvorvidt en kvinne *kan* være hyrde.

¹²⁹ Hegstad "En kropp – mange lemmer", 34-35

¹³⁰ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 28

¹³¹ Kjell Olav Sannes "Kvinnens tjeneste i kirken" i *Kvinner – i Bibelen – i kirken – i misjonen* (red. Gunnar Eikli; Drammen: Nye Luther Forlag, 1991) 140-164, 142-143

Et ubesvart spørsmål er fortsatt om det vil være andre tjenester enn disse som vi har gitt fellesbetegnelsen ”hyrde”, som også vil kunne være avhengig av kjønn. Selv om dette kunne falt naturlig inn her i punktet om ekklesiologi, vil jeg ta dette opp under neste punkt om kjønns polaritet.

4.3 ”Kvinnens og menns tjeneste” - Kjønns polaritet

Mange vil antagelig ha undret seg over formuleringen ”kvinnens og menns tjeneste” i problemstillingen min. Handler ikke dette vitterlig bare om *kvinnens* tjeneste og hvilke funksjoner *kvinnen* eventuelt er utelukket fra? Mitt valg om også å ta med *menns* tjeneste i problemstillingen har vært svært bevisst med bakgrunn i følgende resonnering:

Dersom det skal være sakssvarende å snakke om at Bibelen forbeholder en type tjenester eller oppgaver for menn, må dette ha utgangspunkt i kvalitative forskjeller med utgangspunkt i kjønn. Dersom dette er tilfelle, vil det ut fra Bibelens tale om likeverd mellom kjønnene (i bl.a. 1. Mos 1,27 og Gal 3,28) være en svært naturlig tanke at denne kvalitative kjønnsforskjellen er gjensidig. I så fall kan man altså ikke si at menn er av *høyere* kvalitet enn kvinner, men at de innehar *andre* kvaliteter enn kvinner, følgelig vil kvinner etter all sannsynlighet igjen inneha andre kvaliteter som menn mangler.

Aksepterer man disse premisene, vil en sannsynlig konklusjon være at dersom noen tjenester eller oppgaver er forbeholdt menn, kan andre tjenester eller oppgaver være forbeholdt kvinner. Dette punktet vil forsøke å klarlegge om dette er et saksforhold som tas høyde for i organisasjonenes/kirkenes dokumenter, og hvorvidt det er en tankegang som har noe for seg. Kan man i så fall si noe om hvilke tjenester eller oppgaver som eventuelt skulle være forbeholdt kvinnen?

4.3.1 Antropologiske forskjeller mellom kvinne og mann

Finnes det antropologiske forskjeller¹³² mellom kjønnene som kan ha betydning for debatten om kvinnens og menns tjenester? Kan man vise til allment anerkjent forskning fra faglig

¹³² Antropologi betyr språklig sett ”læren om mennesket” (gr: anthropos = menneske) og er et begrep som brukes innen ulike fagfelt. Mest kjent er antagelig sosialantropologien, som hos Ragnar Kristoffersen defineres slik: ”Sosialantropologi, også kalt antropologi eller etnografi, er enkelt sagt det sammenliknende studiet av kultur og

antropologisk hold som kan gi støtte til egen konklusjon i disse spørsmålene, enten den ene eller andre veien? Med andre ord: Kan man dokumentere forskjeller mellom kvinne og mann som menneske i seg selv? Og har disse forskjellene i så fall betydning for vår problemstilling?

Organisasjonenes/kirkenes dokumenter er i liten grad opptatt av antropologi, og det finnes overhodet ingen referanser til antropologisk faglitteratur i noen av dokumentene. Filadelfia Oslo, Misjonssambandet og Indremisjonsforbundet kommenterer ikke dette temaet i det hele tatt. Frikirken og Normisjon tangerer så vidt temaet, men uten å gå inn i det. For Normisjons vedkommende handler dette bare om to generelle kommentarer innledningsvis om viktigheten av å fastholde en essensiell forskjell mellom mann og kvinne, selv om mye i vårt kjønnsrollemønster kan være tillært handling og sosial arv.¹³³ Frikirken går noe lenger inn mot temaet, idet de begrunner sitt fravær av antropologiske vurderinger og henvisninger i dokumentet:

I vurderingen av disse konklusjonene må det legges vekt på at skriftene tas på alvor som autoritative utsagn. Argumentasjonen må foregå på basis av skrift og bekjennelse. Det vil derfor verken være rom for lettvinde utsagn som baseres på en utviklingsforståelse som forutsetter at samfunnet alltid beveger seg i positiv retning, eller på utsagn som hviler på bestemte historiske forståelser av samfunnet - med de følger dette gir for kjønnsforskjeller og andre strukturer hentet fra en særskilt historisk periode.¹³⁴

Selv om dette i utgangspunktet virker som en demning bl.a. mot dagens likestillingsideologi og mot dagens sosialantropologiske forskning om kjønn, skriver de videre i samme avsnitt at dette vil være et viktig poeng også i møte med for eksempel de lutherske bekjennelseskraftene. Disse må følgelig leses i lys av datidens samfunnsstruktur i Tyskland.

Det er nærliggende å anta at denne begrunnelsen hos Frikirken sannsynligvis er en tilnæringsvariant som deles av de andre organisasjonene/kirkene når det gjelder møtet med dagens forskning, bl.a. på det antropologiske området.

samfunn.” (Kristoffersen, ”Antropologi og menneskesyn” i *Menneskesyn i teori og praksis* (red. Yngve Hammerlin og Egil Larsen; Oslo: Ad Notam, 1997)). I tillegg til sosialantropologien finnes bl.a. teologisk og filosofisk antropologi m.fl. som egne fagfelt innen antropologien.

¹³³ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 31

¹³⁴ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 14

I et av de viktigste norske fagtidsskriftene innen sosialantropologi, Norsk antropologisk tidskrift, tar man i en utgivelse fra 2007 opp dagens sosialantropologiske forsknings tilnærming til kjønn.

I dag dominerer mer relativistiske perspektiver med hensyn til hva kjønn er og hvordan man kan bruke kjønn som analytisk og teoretisk rammeverk. Det kan med andre ord virke som om analyser av kjønn preges mindre av ambisjonen om å skape teoretiske modeller som kan forklare hvordan kjønn konstrueres og virker strukturerende, og mer av frykten for å essensialisere, redusere eller neglisjere kompleksiteten i sosialt liv.

At kjønn har tapt terreng som et analytisk perspektiv som evnet å fange helheter har sammenheng med en generell dreining i antropologifaget hvor fokuset vendes bort fra analyser av de «klassiske helheter» som *kultur* og *samfunn*. Analytiske fokus er nå i større grad rettet mot *individet*, med utgangspunkt i identitet, bevissthet og forming av subjektivitet.¹³⁵

Jeg har tatt med dette sitatet fordi det beskriver det forfatterne oppfatter som en dominerende tendens i dagens sosialantropologiske tilnærming til kjønn. Det fremstår på denne bakgrunnen naturlig at organisasjonene/kirkene vi tar for oss, ikke henter begrunnelser for sine ståsted fra dagens sosialantropologiske forskning, særlig med tanke på at den bibelske kontekst vanskelig kan sammenlignes med en så sterkt individualistisk preget kontekst som den man befatter seg med i denne forskningen. Selv om vår kirkevirkelighet befinner seg midt i et samfunn preget av den samme individualismen, vil mye av fundamentet i den teologiske refleksjonen som våre organisasjoner/kirker utøver, basere seg på en menighetsforståelse som er fellesskapsorientert, og som bare vil gi mening i en slik sammenheng.

Det fremstår likevel som noe overraskende at temaet antropologiske (eventuelle) forskjeller mellom kjønn, (enten hentet fra teologisk antropologi, sosialantropologi eller annen antropologi) overhode ikke nevnes direkte hos noen av organisasjonene/kirkene, og at dette heller ikke i særlig grad berøres indirekte.

¹³⁵ Annelin Eriksen, Anette Fagertun og Cecilie Ødegård "Introduksjon. Om kjønn og antropologi" i *Norsk antropologisk tidsskrift* 02/2007 (Oslo: Universitetsforlaget 2007) 75-85, 76

4.3.2 Likeverd eller likestilling – Gal 3, 28

Som jeg var inne på i slutten av punkt 3.3.1 er det tydelig et viktig anliggende for alle organisasjonene/kirkene å understreke at Bibelen ikke er kvinneundertrykkende, selv om den omtaler kvinnens underordning under mannen. Det fremgår tydelig av alle organisasjonenes/kirkenes dokumenter at de oppfatter Det nye testamentets helhetlige budskap som en kraftig oppjustering av kvinnens status i forhold til sin samtid. Mange peker også på skapelsesberetningens moment i at kvinnen også er skapt i Guds bilde.¹³⁶ NLM oppsummerer noe av dette anliggendet:

Kvinnene ble betraktet som mennenes eiendom. De tilhørte sine menn på linje med tjenere, okse og asen. I religiøse forhold hadde kvinnene lite å si. De hadde ikke adgang til templet. De kunne oppholde seg på tempelplassen og i kvinnenenes forgård, men selve templet var forbeholdt mennene. I synagogen satt kvinnene enten bak et gardin eller på et eget galleri. De ble ikke regnet med til menigheten.

Når NT forkynner at ”her er ikke...mann eller kvinne. For dere er alle èn i Kristus Jesus”, er dette noe helt nytt og revolusjonerende. Underordningsprinsippet bryter da heller ikke dette anliggende. Her er det oppgavefordeling i hjem og menighet som er poenget.¹³⁷

Det er svært vesentlig at dette anliggendet i Bibelen understrekes. Særlig i vår kultur preget av en nær forhistorie med kvinners kamp for frigjøring fra et kvinneundertrykkende samfunn, og hvor likestilling¹³⁸ anses som en nødvendighet for likeverd, blir det viktig å holde fram at Bibelen er opptatt av likeverd mellom kjønnene. Dette er antagelig bakgrunnen for at dette vektlegges så tydelig hos alle organisasjonene/kirkene.

Gal 3, 28 blir i flere av dokumentene vist til som et slags nøkkelvord, og det samme bibelverset siteres av alle organisasjonene/kirkene, dog i ulik sammenheng. Normisjon bruker ordet likestilling i forbindelse med en henvisning til bibelstedet.

¹³⁶ Dette temaet går igjen mange steder i flere av dokumentene, og kan bl.a. ses på følgende steder:

Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 5,
Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 34,
Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 8,
Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 128 og

Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 23 og 26

¹³⁷ Grandhagen, *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling*, 9

¹³⁸ Hva er likestilling? ”Likestillingslovens §1 snakker om «like muligheter» i forlengelsen av målet om å «fremme likestilling». Mer dagligdagse definisjoner snakker om likestilling som like rettigheter, plikter og muligheter på alle samfunnsområder” (Kilde: Wikipedia)

Paulus er den som ved sin teologi og praksis sterkest legger grunnlag for stor kvinnelig frimodighet i troen og i menighetens tjenester. Han understreker hennes fulle likestilling med mannen i troens og dåpens liv (Gal.3,28), og vi møter på hans reiser både Lydia, Føbe og Priskilla i framskutte ledende posisjoner av forskjellig slag.¹³⁹

Her må man spørre seg hva dokumentets forfattere legger i begrepet *likestilling*, og hva de legger i begrepet *troens og dåpens liv*. En nærliggende måte å oppfatte dette utdraget på for en nøytral leser vil være at Gal 3, 28 feier til side all tvil og konkluderer med at kvinner kan inneha alle tjenester. Kanskje er det ikke dette som menes, og dokumentet som helhet gir som vi har sett et langt mer nyansert bilde av organisasjonens ståsted, men i avsnittet dette sitatet er hentet fra vil det være nærliggende å trekke en slik slutning. Og med den posisjonen som Gal 3, 28 har fått i denne debatten (se nedenfor i dette punktet om slagordargumentasjon) er det uklokt og forvirrende, dersom det Normisjon her mener å uttrykke er *likeverd*, at ordet de benytter er *likestilling*. Som med Filadelfia i 4.1.2 må man også her spørre seg om en slik uklarhet helt i starten av Normisjons omfattende drøftingskapittel om kvinners tjeneste og funksjon vil prege den videre argumentasjonen i dokumentet. Åpenbart vil den kunne prege leseren, forhåpentligvis har den ikke preget forfatterne i særlig grad.

I likhet med dette Normisjonsitatet, legger Filadelfia også en klar likestillingsforståelse inn i tolkningen av Gal 3, 28.

I tillegg til utrustningsperspektivet er det nødvendig for oss å ha et skriftmessig solid fundament å stå på i spørsmålet om kvinner kan inneha eldstetjenesten. Vi kan ikke tillate det Skriften eventuelt måtte forby. (...) Frigjøringen i Kristus og Åndens frie utrustning gjør at vi ikke kan bruke kjønn som et bestemmende kriterium når det gjelder kristent lederskap, se Gal 3:28.¹⁴⁰

Her er argumentet om at Gal 3, 28 handler om en likhet mellom menns og kvinners funksjoner i menigheten/forsamlingen enda mer direkte enn i Normisjonsitatet ovenfor, selv om termen *likestilling* ikke benyttes. Også Frikirken viser til at dette bibelverset har blitt brukt som belegg for kvinners adgang til embetet, men de stiller samtidig spørsmålet om hvorvidt

¹³⁹ Andersen m.fl., *Normisjons kirkelige selvforståelse*, 31-32

¹⁴⁰ Svartdahl og Hegertun, *Kvinner i eldstetjeneste*, 12

Bibelens tale om likeverd med nødvendighet betyr at kvinner skal ha samme adgang til embetet som menn.¹⁴¹

Her befinner vi oss helt inne ved en del av kjernen i mye av dagens debatt, og dette er et felt der det er lett å snuble. Faren for at enkelte bibelvers får preg av å være slagord for det ene eller det andre synet er sterkt tilstede. Og kanskje er Gal 3, 28 blitt et eksempel på nettopp det? Isolert sett handler ikke Gal 3 om verken lederskap eller tjeneste, men om hvem som kan være Guds barn i troen på Kristus.¹⁴² Det er ingen tvil om at teksten taler om likeverd og enhet uavhengig av kjønn, sosial stand og kulturell bakgrunn. Spørsmålet er om den dermed også taler om *likestilling* i den forstand at alle skal kunne inneha alle funksjoner i (hjemmet og) menigheten. Et slikt budskap kan ikke leses ut av Gal 3 alene. Den som vil bruke dette bibelverset i denne debatten må i så fall avklare om man kan forstå verset slik dersom det settes i sammenheng med andre bibelsteder.

Grete Svendsen skriver i boka "Familien – Guds ordning", at Gal 3, 28 viser at Bibelen hevder et fundamentalt likeverd. Likevel skriver hun videre:

Det er klart at Bibelen, eksempelvis Paulus, ikke har noen vanskeligheter med å fastholde samtidig likeverd og forskjell.¹⁴³

Hun skriver videre at vi naturligvis skal kjempe mot urettferdighet, men at vi skal se på de åpenbare forskjellene som finnes mellom kvinne og mann som en berikelse som ikke truer likeverdet.¹⁴⁴ Vi så i de siste setningene fra NLM-sitatet ved starten av dette underpunktet, at NLM på lignende vis samtidig fastholder både likeverdets viktighet og underordningstanken.

Poenget med dette punktet er naturligvis ikke å konkludere i saksspørsmålet om kvinners og menns tjeneste, det får vente til kapittel 5. Anliggendet her har vært å problematisere den tidvis forenklete sammenhengen (og sammenblandingen) mellom likeverd og likestilling som vi har sett innslag av hos både Normisjon og Filadelfia. Skal en komme videre i debatten er det viktig å ha klarlagt at en med Bibelen som grunnlag ikke med nødvendighet kan anse det

¹⁴¹ Angell m.fl., *En utredning til Synoden 2002-2005*, 25-26

¹⁴² Gal 3,1-4,7, se særlig 3,26

¹⁴³ Thomas Bjerkholt, Jan Gossner og Grethe Svensen *Familien – Guds ordning* (Oslo: Luther, 1981) 39

¹⁴⁴ Bjerkholt m.fl., *Familien – Guds ordning*, 39

som urettferdig eller undertrykkende å forbeholde enkelte tjenester eller oppgaver for det ene kjønn. Like viktig er naturligvis at en da er klar over at det likevel er fullt mulig å *opptre* både urettferdig og undertrykkende ved utøvelsen av en eventuell slik lære, og at dette igjen i så fall vil stride mot Bibelens lære om likeverdet.

4.3.3 Tjenester forbeholdt kvinner?

Som antydnet i innledningen til 4.3, er debatten som denne avhandlingen tar opp, ofte blitt omtalt som kvinneprestebatten, eller debatten om kvinners tjeneste. Er det grunnlag for å endre terminologien til heller å snakke om en debatt om *kvinnens og menns tjenester*, slik jeg argumenterer for der. Det er gjennomgående i dokumentene jeg behandler at man oppfatter debatten som en debatt som skal avklare hvilke tjenester og funksjoner kvinnen skal ha adgang til, og ingen problematiserer her at debatten handler om nettopp *kvinnens* tjeneste. Dersom debatten kun handler om hvilke tjenester og funksjoner kvinnen eventuelt ikke skal gis adgang til, vil begrepet kvinners tjeneste være det mest tjenlige. Det vil være lite saks-svarende å snakke om kvinners og menns tjenester dersom det ikke drøftes hvorvidt mannen eventuelt er utelukket fra noen tjenester.

Selv om ImF ikke endrer terminologien sin på dette feltet, tar de opp en side ved saken som er relevant i denne sammenhengen:

Kvinna har ein gudgjeven og naturleg plass i heimen som mor.

Ifylgje Bibelen er dette ei oppgåve av høgaste rang og den viktigaste samfunnsmessige posisjonen, sjølv om han oftast er utan ytre ærefulle kjenneteikn.¹⁴⁵

ImF definerer her *morsrollen* til å være den aller viktigste posisjonen i hele samfunnet. Vil det være saklig relevant å dra morsrollen inn i denne debatten? Kan oppgaven som mor omtales som en oppgave som mannen er utelukket fra på samme måte som kvinnen eventuelt er utelukket fra å være leder/hyrde? Og vil i så fall Paulus' formaninger til kvinner om å ta ansvar for hjemmet, oppdra barn osv, samt lære hverandre dette, kunne oppfattes som både en understrekning og en utvidelse av det "morsembetet" som skal forbeholdes kvinner?¹⁴⁶ Det vil være vanskelig å hevde et sånt standpunkt uten å bli anklaget for å være en mannssjåvinist

¹⁴⁵ Danielsen m.fl., *Fri til teneste*, 131

¹⁴⁶ Bl.a. 1 Tim 5, 9-14 og Tit 2, 4-5

med vikarierende argumenter for å beskytte sin egen eventuelle lederposisjon. For slike uttalelser vil forståelig nok bli assosiert med deler av de kjønnsrollene som vi har jobbet i lang tid for å legge bak oss. Men kan det likevel være et poeng her som vi vil kunne angre på dersom vi går for fort frem? Eller for å si det populært: Vil det være et barn her som står i fare for å bli kastet ut med badevannet? Frikirkepastor Thomas Bjerkholt tar opp hvorvidt det finnes et kjønnsrollemønster i Bibelen som har konsekvenser for oss i dag.

Selv om det er tydelig at mannen tenkes aktiv i barneoppdragelsen og gis et ansvar for huset, understrekes denne side *enda sterkere* overfor kvinnene. Tydeligst er dette i Tit 2,5 hvor kvinnene formanes til å "være gode husmødre" (noen håndskrifter har "huslig"). Dette formanes de altså til! Det tenkes altså ikke slik at dette er noe som enhver kvinne kan uten videre; nei, det er som en annen jobb som må læres. Men er da barneoppdragelsen og "det huslige" i sterkere grad lagt på kvinnen enn på mannen? Vi kan ikke se det annerledes. Og vi tror det er viktig å understreke dette i en tid som er i ferd med å utslette morsrollen.¹⁴⁷

Dersom man aksepterer denne tankegangen, vil det kunne gi lys også til tjenstedifferensieringen mellom kjønn når det gjelder leder- eller hyrderollen. Ved å fokusere på kvinnens tjeneste som mor, både i hjemmet og i menigheten (der hun lærer andre kvinner å ivareta morsrollen¹⁴⁸) og ved å definere denne tjenesten som den viktigste av alle tjenester, vil det være naturlig å skjerme kvinnen fra oppgaver som kan komme i veien for denne aller viktigste oppgaven. Lederrollen i menigheten blir da vurdert som av sekundær viktighet i forhold til oppdragerrollen. Og siden kvinnen er best egnet til å være mor og hovedansvarlig for barneoppdragelsen, blir det en logikk i at mannen skal ta seg av lederrollen i menigheten. Sånn sett vil man med utgangspunkt i en slik tankegang kunne si at tjenstedifferensiering mellom kjønn ikke er en nedvurdering, men en oppvurdering av kvinnen, sammenlignet med dagens likestillingsideologi.

Det kunne vært interessant å forfulgt denne tematikken enda dypere. Det ville da videre vært av interesse å undersøke om det finnes flere funksjoner eller tjenester som eventuelt er kjønnsavhengige i en eller annen grad. Men siden dette ikke er et tema som tas opp i organisasjonenes/kirkenes dokumenter, vil jeg nøye meg med å nevne dette kort, som et

¹⁴⁷ Bjerkholt m.fl., *Familien – Guds ordning*, 64-65

¹⁴⁸ 1 Tim 5, 9-14 og Tit 2, 4-5

supplerende innspill i forhold til debatten som føres. Kanskje kunne slike innspill bidra til å plassere denne debatten på et mer egnet sted enn midt i likestillingsarenaen?

4.3.4 Sammenfatning

Jeg kan ikke hevde å ha besvart spørsmålet jeg stilte innledningsvis til dette punktet om hvorvidt det er grunnlag for å endre terminologien til heller å snakke om ”kvinner og menns tjeneste” i denne debatten. Likevel har punktene om antropologiske forskjeller, likeverd vs likestilling og tjenester forbeholdt kvinner gitt oss et innblikk i hvordan betydningen av kjønn både kan forstås og behandles på svært ulike måter i en debatt som denne.

4.4 Sammenfatning

Det er svært mange ting jeg kunne hatt lyst til å ta med i dette drøftingskapitlet, som av omfangshensyn er utelatt. Særlig gjelder dette organisasjonenes/kirkenes eksegetiske behandling av spesielt 1. Kor 14 og 1 Tim 2, som henholdsvis omhandler selve det eventuelle tale- og læreforbudet. Da dette likevel er valgt bort, har det sin bakgrunn i at analysekapitlet vier mye plass til dette temaet (3.3.2) og gir et godt og omfattende bilde av organisasjonenes/kirkenes tilnærming i denne sammenheng. Selv om det i aller høyeste grad ville vært mye der som jeg kunne tatt tak i i denne drøftingen, har jeg valgt å heller la flere av disse momentene komme direkte og indirekte til syne under de tre punktene som dette kapitlet er organisert i.

Eksempler på andre momenter som det kunne vært interessant å ha drøftet er hvorvidt dette spørsmålet er et adiaforon eller om det rett og slett er kirkesplittende, om man kan si noe om hvorvidt kirker med kvinnelige hyrder vokser raskere enn andre, i hvilken grad skambegrepet taler for eller imot kvinnelige hyrder. Listen kunne vært atskillig lengre. For leservennlighetens skyld var det også fristende å sette opp en slags ”for og imot-liste” med argumenter i drøftingskapitlet, for så å ta for meg et og et argument. Men som jeg vil komme tilbake til i konklusjonskapitlet tror jeg dette ville tildekt mer enn det ville avklart.

Dermed vil noen utvilsomt oppleve at viktige momenter i debatten er for lite berørt, eller ikke nevnt i det hele tatt i dette kapitlet, og at andre mindre viktige momenter har fått altfor stor

plass. Utvalget av momenter til dette drøftingskapitlet har, som redegjort for i innledningen til kapitlet (jfr. 4.0), foregått med utgangspunkt i dokumentene fra organisasjonene/kirkene som jeg har tatt for meg i avhandlingen. Mitt siktemål har hele tiden vært å best mulig belyse problemstillingens anliggende.

Kapitlet tok først for seg underordning, som et slags beskrivende innledende eksempel, for å belyse at et så sentralt begrep i debatten kan få en svært ulik tilnærming ut fra hvilken innfallsvinkel en velger. Deretter kom et punkt om ekklesiologi og nådegaver, der jeg forsøkte å komme til rette med den noe ulike forståelsen av hvilke tjenester/funksjoner som eventuelt er gjenstand for en tjenstedeling mellom kjønnene. Jeg forsøkte også å ta for meg hva som er grunnlaget for å avgjøre om noen faktisk har en nådegave til å være hyrde¹⁴⁹, og om det er nådegaveutrustning eller en annen type utrustning som er grunnlaget for å bli tildelt en rolle som leder eller hyrde. Til slutt tok jeg for meg terminologien i debatten, om det er mest sakssvarende å snakke om ”kvinnens tjeneste” eller ”kvinnens og menns tjeneste”. Her ble både antropologisk tilnærming tatt opp, likestillingsbegrepet ble stilt opp mot likeverdsbegrepet og jeg antydte til slutt at det kan finnes tjenester/funksjoner som er forbeholdt kvinnen.

På bakgrunn av først og fremst dette drøftingskapitlet og analysekapitlet (kapittel 3), vil jeg nå i kommende kapittel forsøke å si noe konkluderende i forhold til problemstillingens anliggende om organisasjonenes/kirkenes hovedargumenter og deres gyldighet.

¹⁴⁹ Her forstås fremdeles hyrde som en samlebetegnelse for de ulike begrepene som hos organisasjonene/kirkene utgjør den/de tjenesten(e)/funksjonen(e) de vurderer som grunnlag for debatten om en eventuell tjenstedeling, det være seg eldstefunksjon, lære(r)funksjon, lederfunksjon, pastor, hyrde osv

5. Konklusjon

5.1 Oppsummering

Problemstillingen for denne avhandlingen lyder:

Hva har norske kirker og organisasjoner brukt som avgjørende argumenter for å fastholde eller endre sitt tidligere standpunkt i spørsmålet om kvinners og menns tjeneste, og hvordan kan disse argumentene vurderes teologisk?

Jeg har gjennom de foregående kapitler forsøkt å påvise at dette ikke er en problemstilling som kan besvares ved å peke på en liste av argumenter for og imot et enkelt saksforhold. Dersom man prøver på det, risikerer man å tilsløre debatten idet man forsøker å skape oversikt. Med utgangspunkt i de fem organisasjonene/kirkene som har utgjort grunnlaget for denne avhandlingen, ville en argumentliste eksempelvis kunnet bestå av argumenter for og imot underordning i hjem og familie, for og imot taleforbud og læreforbud og for og imot om det er nådegaveutrustning som avgjør hvem som kan inneha enkelte funksjoner. Dette kan høres oversiktlig og greit ut. Samtidig ville man da fort kunnet gi grunnlag for en både snever og misvisende forståelse av debatten. Alle delargumentene på vei mot hovedargumentene ville havnet i skyggen, likeledes alle valgene av innfallsvinkel en må gjøre seg før en kan ta stilling til hvert av delargumentene. Og særlig ville man stå i fare for å tenke at den siden av debatten som har flest argumenter, vinner debatten. Vi kommer ikke forbi at hvert enkelt argument og delargument må veies nøye, slik at man kan vite i hvilken grad dette har betydning for en eventuell konklusjon.

Jeg har i min behandling av problemstillingens anliggende i stedet pekt på kompleksiteten i debatten. Etter å ha presentert problemstillingen i kapittel 1 og kort gjort rede for hovedtrekkene i hver av organisasjonenes/kirkenes dokumenter i kapittel 2, har jeg forsøkt å gi et overblikk over debatten slik den fremstår i organisasjonenes/kirkenes dokumenter i analysekapitlet (kapittel 3). Analysekapitlets siste hovedpunkt, kjønnteologi (3.3), er det punktet i avhandlingen der jeg kommer nærmest å sette opp en slik liste som omtalt ovenfor, idet jeg

her fremstiller de argumentasjonsområdene som har fått størst vekt hos de fem kirkene/organisasjonene jeg har tatt for meg i avhandlingen. Likevel utgir heller ikke denne listen seg for å være fullstendig. Videre har jeg i drøftingskapitlet (kapittel 4) forsøkt å si noe om hva som fremstår som gyldig argumentasjon og hva som eventuelt ikke gjør det. Jeg har samtidig her forsøkt å antyde noe om hvordan ugyldig eller i beste fall uheldig argumentasjon i deler av argumentasjonen kan fungere som det vi i matematikken kaller "følgefeil". Med det mener jeg at argumenter eller delargumenter som gjøres på feilaktig eller for usikkert grunnlag, kan danne utgangspunkt for en ny overveining, som dermed bygger på et ytterligere feilaktig eller usikkert grunnlag. Dersom en slik argumentasjon utgjør utgangspunktet for et eller flere hovedargumenter, er det stor fare for at konklusjonen blir svak.

Jeg mener å ha påvist flere tilfeller av denne type argumentasjon i dokumentene jeg har behandlet. Dette har ikke utgjort noen hovedtendens i argumentasjonen hos organisasjonene/kirkene, men likevel er dette med på å svekke konklusjonene noe. (Eventuelt mer positivt uttrykt er dette med på å forklare hvorfor organisasjonene/kirkene ender opp med svært ulike konklusjoner når de har et relativt likt utgangspunkt i forståelsen av bibeltekstene som det avgjørende grunnlaget for debatten.)

Arbeidet med denne avhandlingen har svært tydelig bekreftet min forforståelse om dette temaet som en kompleks problematikk, der det er både tunge og vettuge argumenter på begge sidene av debatten. Samtidig mener jeg altså å ha sett at det på begge sider av debatten også finnes innslag av både lettvent argumentasjon og argumentasjon som hadde fortjent større grad av refleksjon. I tillegg har det blitt ganske tydelig at selve uttrykket som jeg nå allerede har brukt to ganger i dette avsnittet, "begge sider av debatten" er et ganske misvisende uttrykk. Debatten har nemlig betraktelig mer enn to sider, og nyansene i standpunkter er mange. Bare blant våre fem utvalgsorganisasjoner og -kirker ser vi et mangfold av konklusjoner. Ingen av dem konkluderer helt identisk, selv om noen står nærmere hverandre enn andre.

5.2 Saksspørsmålet

Med utgangspunkt i det som er sagt ovenfor, vil jeg vegre meg for å trekke en klar konklusjon i den forstand at jeg vil si hvem som "har rett" i debatten om kvinners og menns tjeneste. Det ville fremstå som svært arrogant med det stofftilfanget jeg har valgt, å trekke ut én konklusjon som utkonkurrerer de andre. Til det er organisasjonenes/kirkenes argumentasjon hver for seg, tross de svakhetene jeg har påpekt, for grundig og velbegrunnet. Jeg ønsker å utvise stor respekt for den teologiske refleksjonen som er gjort av personene som står bak dokumentene. Jeg oppfatter intensjonen bak hvert dokument som oppriktig søkende etter å finne det rette svaret på spørsmålene de stiller.

Noe jeg likevel opplever at jeg kan konkludere på, uten at det i stor grad har vært tatt opp til drøfting i oppgaven, er et av spørsmålene jeg stilte i innledningen: *Er det Bibelens lære som skal få være det avgjørende i disse spørsmålene?* Til dette spørsmålet svarer nemlig alle dokumentene et svært tydelig "Ja!". Dette er kanskje ikke oppsiktsvekkende, når man kjenner til de valgte organisasjonenes/kirkenes historie og egenart. Like fullt er det vesentlig å slå dette fast i en debatt der det, som vi har sett, i stor grad også har vært innslag av argumentasjon preget av dagens ideologi og tanker om kjønn.

Spørsmålet om *hva* Bibelens lære i disse spørsmålene er, står derimot fortsatt ubesvart, og der spriker organisasjonenes/kirkenes teorier på mange punkter. Å svare på dette ville være identisk med å besvare spørsmålene som danner grunnlaget for problemstillingen. Og som nevnt over, vil jeg frastå fra dette på det grunnlaget som foreligger. Et kritisk spørsmål jeg i den sammenheng imidlertid ønsker å stille, handler om rekkefølgen i tankegangen som fremkommer i dokumentene. Er man i tilstrekkelig grad villig til å sette en foreløpig konklusjon under press når nye argumenter dukker opp, eller forsøker man å innpasse og tolke alle argumenter på en måte som gjør at de passer inn med den konklusjonen man ønsker å komme fram til? Selv om dette ikke er hovedinntrykket mitt av et eneste av dokumentene, har det vært områder der denne tanken har vært framme i min gjennomlesning av flere av disse. Det kan derfor være på sin plass å oppfordre til ydmykhet i møte med hvert enkelt argument, også de argumentene som peker i en annen retning enn mot sin egen konklusjon.

5.3 Konsekvenser

Dersom jeg helt avslutningsvis skal tillate meg å antyde noe om konsekvensene av hva jeg har funnet i arbeidet med organisasjonenes/kirkenes dokumenter, med bibeltekstene, med den supplerende litteraturen på området (både den jeg har sitert i avhandlingen, og alt jeg har lest i denne prosessen, men som ikke har fått plass i teksten), og til slutt gjennom samtaler med medstudenter, lærere og andre om denne tematikken, så må det være av en ydmyk karakter.

Jeg oppfatter denne debatten som en viktig debatt. Kanskje er ikke hvilken konklusjon man ender opp med, det mest vesentlige, men hvilken type argumentasjon som aksepteres på veien dit. Jeg forstår at en debatt som har pågått i minst hundre år (i noen henseender enda langt mer), og som fortsatt både i Norge og på verdensbasis har så sterke talspersoner på hver sin side, må tas på alvor. Ingen kan hevde at disse spørsmålene har et opplagt og enkelt svar som man intuitivt kan komme fram til på grunnlag av sunn fornuft. Den som hevder det, har ikke satt seg inn i hva denne debatten handler om.

Det er liten tvil om at et stort flertall av den norske befolkning idag på et allment grunnlag vil si ja til kvinnelige prester, og dermed også hyrder, eldste, tilsynsmenn, hovedpastorer og alle de ulike betegnelsene vi har støtt borti i denne oppgaven. Og kanskje har de (tross eventuelt fravær av bibelske argumenter hos flertallet på vei til sin konklusjon) aldeles rett i at dette er den riktige konklusjonen. Likevel vitner den aller største delen av kirkehistorien om en annen tankegang og praksis, og jeg tenker at dette heller ikke bør glemmes i vår sammenheng, selv om vi også her i mange tilfeller bør stille spørsmål ved motiver og argumentasjon. Det kan bli for enkelt og arrogant å si at vi i vår opplyste del av verden og historien har forstått det som våre forgjengere ikke har forstått. Og på samme tid må vi også ha framme i bevisstheten vår at bibelforskningen helt fram til vår tid, kan finne kulturhistoriske sammenhenger som gjør oss mer i stand til å forstå bibeltekstenes opprinnelige budskap og intensjon.

Dermed har denne debatten minst to grøfter som det er lett å falle i. Jeg oppfatter nok mye av dagens norske kirke- og organisasjonslandskap som ”mer disponert for” den ene grøfta enn den andre. Med det mener jeg at faren for å tro at vi i dag skjønner mer enn forfedrene (og formødrene) våre synes å ligge mer oppe i dagen, enn faren for ikke å lytte til forskningens nye oppdagelser. Kanskje trenger vi derfor å stille oss selv noen spørsmål som kan ”dra oss nærmere midten av veien”, for å holde meg til bildet. Tør vi for eksempel å tillate tanken om

at den "foreldede" samfunns- og menighetsstrukturen, der kvinnene hadde hovedansvar for oppdragelsen av barna og stell av hjemmet, mens mannen var familiens og menighetens overhode, kanskje kan ha vært den beste strukturen? Er vi blitt for redde for å bli stemplet som mørkemenn og bakstrebere uten sans for likeverd? Har vi akseptert tanken om at likeverd og likestilling er synonyme begreper?

Jeg vil ikke med dette hevde at løsningen er å være mest mulig konservativ i alle sammenhenger og for enhver pris. For en slik tankegang vil heller ikke på noen måte føre fram. En trøst når man blir frustrert og forvirret over kompleksiteten i denne debatten er å lese fra CA VII om hva som ifølge bekjennelsen kreves for enhet i kirken.

Og til sann enhet i kirken er det nok å være enig om evangeliets lære og om forvaltningen av sakramentene. Men det er ikke nødvendig at det alle steder er ensartede menneskelige overleveringer eller skikker eller seremonier som er fastsatt av mennesker. Som Paulus sier: "Én tro, én dåp, én Gud og alles Far osv."¹⁵⁰

Så vil kanskje mange av oss måtte leve med et uavklart syn på spørsmålet om kvinners og menns tjenester, nettopp av frykt for å konkludere på feil grunnlag, og av frykt for å splitte forsamlinger eller menigheter uten at det er nødvendig. Og kanskje kan vi leve godt med det? Uansett mener jeg at vi i 2010 fortsatt skal tørre å hevde at det er forskjell på mann og kvinne, uavhengig av om denne forskjellen får konsekvenser for menighets- og forsamlingsledelse eller ikke. Kjønnspolariteten er en positiv ting, skapt og villet av Gud, til menneskets beste. Og jeg kan ikke forstå annet enn at både kirken og samfunnet for øvrig har mye å tape på å glemme dette.

¹⁵⁰ Brunvoll, Arve. *Den norske kirkes bekjennelsesskrifter*, 48-49

Litteraturliste

Andersen, Nils Terje, Anfin Skaaheim, Tove Rustan Skaar, Unni Sveistrup, Rolf Kjøde, Hans Thore Løvaas, Britt Randby Theodorsen, Olaug Vedvik Torset (Normisjons utredningskomité). *Normisjons kirkelige selyforståelse - med særlig vekt på klargjøring av kvinners tjeneste i organisasjonen m/vedlegg*. Oslo: Normisjon, 2001

Skaaheim, Anfin. *Kvinnens tjeneste i Normisjon, notat til Landsstyremøte 11.-12.oktober 2002*. Oslo: Normisjon, 2002

Normisjons landsstyre. *Referat fra landsstyrets sak LS 506/02*. Oslo: Normisjon, 2002

Grandhagen, Egil. *Kvinnens tjeneste i den troende forsamling, en utredning for NLMs hovedstyre*. Oslo: NLM, 1991

Svartdahl, Egil og Hegertun, Terje. *Kvinner i eldstetjeneste, læredokument til høring i Filadelfia, Oslo. Fra eldsterådet*. Oslo: Filadelfia, 2007

Angell, Aud, Ragnar Moe, Leif Erik Nilsen, Terje Solberg, Trine H. Syvertsen, Helge Utaker, Unni Westli, Arnfinn Østerberg (Frikirkens utredningskomité). *En utredning til Synoden 2002-2005 om Ordinasjon av kvinner til tjeneste i Den Evangelisk Lutherske Frikirke*. Oslo: Frikirken, 2003

Frikirkesynoden. *Referat av vedtaket fra Frikirkens synode 2005*. Oslo: Frikirken, 2005

Danielsen, Lars Johan, Johannes Kleppa, Mikael Landro og Finn Jarle Sæle. *Fri til teneste, om kvinna sin plass og funksjon i kyrkjelyden*. Oslo: Luther Forlag, 1982

Hallaråker, Karl Johan. "Kva med `tenestedeling`" i *Leiarskap og tilsyn*. Redaktør: Karl Johan Hallaråker. ImF, 2008

Hegertun, Terje. *Nattverdteologi: Nattverdens spiritualitet, Undervisning for lederskapet i Filadelfia, Oslo 21. oktober 2008*. Hegertunsblogg.org, 2009

Ellefsen, Kenneth "Det ene oppdrag og de mange tjenester" sidene 113-130 i *Budskap 2009 – Årsskrift for Fjellhaug Misjonshøgskole*. Redaktører Arne Helge Teigen og Torleif Belck-Olsen. Oslo: FMH-Forlaget, 2009

Brunvoll, Arve. *Den norske kirkes bekjennelsesskrifter*. Oslo: Lunde, 1998

Austad, Torleiv. *Tolkning av kristen tro: metodespørsmål i systematisk teologi*. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2008

Det Norske Bibelselskap. *Det nye testamentet*. Oslo: Bibelselskapet, 2005

Hegstad, Harald "En kropp – mange lemmer` Skisse til tjenesteteologi for Den norske kirke" sidene 29-38 i *Halvårsskrift for Praktisk Teologi 2 – 2009*. Redaktør Harald Hegstad. Oslo: Luther Forlag, 2009

Sannes, Kjell Olav "Kvinnens tjeneste i kirken" sidene 140-164 i *Kvinner –i Bibelen – i kirken – i misjonen*. Redaktør Gunnar Eikli. Drammen: Nye Luther Forlag, 1991

Kristoffersen, Ragnar "Antropologi og menneskesyn" i *Menneskesyn i teori og praksis*. Redaktører Yngve Hammerlin og Egil Larsen. Oslo: Ad Notam, 1997

Eriksen, Annelin, Anette Fagertun og Cecilie Ødegård "Introduksjon. Om kjønn og antropologi" sidene 75-85 i *Norsk antropologisk tidsskrift 02/2007*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007

Wikipedia.org, *Likestilling*

Bjerkholt, Thomas, Jan Gossner, og Grete Svendsen, *Familien – Guds ordning*. Oslo: Luther, 1981